

Verschijnt tweemaal per jaar
**Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde**

Vlag! 34

Vlaggentijdschrift
Vexilla Nostra

34/292 voorjaar 2024

**onderscheidingsvlag
voor minister van Defensie**

Hoorn maakt replica van op
Spanjaarden veroverde vlag

Utah hijst voortaan
Bijenkorfvlag

Colofon

Vlag! 34/292
Jaargang 58
Voorjaar 2024
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggen tijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice-voorzitter),
Jaap Groen, Amit Akbar, Marcel Sjoers (allen lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC. Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl.
Rekeningnummer (IBAN):
NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Rob Bertijn, Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJsbrandij en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in Vlag! zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Voorpagina:
Minister Kajsa Ollongren van Defensie hijst de nieuwe onderscheidingsvlag van de minister van Defensie.

Foto Ministerie van Defensie

Ongeliefd

Dat vlaggen negatieve gevoelens kunnen oproepen, was al bekend. Er zijn veel voorbeelden te noemen. In dit nummer van Vlag! is over de vlaggenpagaat te lezen waarin overheidsinstellingen zich bevinden met betrekking tot het Israëlisch-Palestijnse conflict.

Over de groep impopulaire staats- en provincievlaggen is wél wat te vertellen. Utah had een vlag zoals veel andere staten in de Verenigde Staten voerden: op het midden van een effen blauwe ondergrond het zegel van de staat; een weinig zeggende vlag die niet breed kan worden ingezet. Utah – en nu ook Minnesota – heeft het aangedurfd zijn 'bedlaken' in de linnenkast op te bergen.

Alweer jaren geleden is in Nederland onderzocht hoe het was gesteld met de populariteit dan wel bekendheid van de provincievlaggen. Daaruit bleek dat vooral aan de flanken van het land de vlaggen geliefd zijn. Heeft dat te maken met een sterk gevoel voor eigenwaarde? Iets waar in Holland geen belang gehecht hoeft te worden?

Zuid-Holland veranderde in 1985 zijn in 1948 ingestelde geel-rood-gele banenvlag naar een historiserend model met een leeuw, die weer allerlei vormgevingsvragen oproep. Maar die verandering heeft totaal geen geliefde vlag opgeleverd.

De provincies met een sterke toeristische aantrekkingskracht scoorden hoog in de vlaggenindex. Opvallend was dat ook Gelderland een grote toeristische aantrekkingskracht heeft, maar een vlag had die bij weinigen warme gevoelens oproep. Over het ontstaan van de Gelderse vlag en de opkomende protesten van twee zichzelf ridders noemende tv-presentatoren tegen deze vlag is verderop in deze Vlag! een groot verhaal te lezen. De Gelderse vlag is voor toerisme en evenementen té somber. Maar is het daarmee een slechte vlag? Natuurlijk niet. Kan het anders? Jazeker, kijk maar naar de vlaggen van Friesland en Noord-Brabant die geen enkele relatie hebben met het provinciewapen. De Gelderse vlag was echter het product van een dwingend uitgangspunt: de kleuren uit het provinciewapen. De kleuren blauw, geel en zwart, ervan zeker niet onesthetisch maar om daarvan te houden, is wat veel gevraagd.

Het provinciebestuur in Arnhem is niet van plan de toegeworpen handschoen van de tv-ridders op pakken om tot een andere vlag te komen. De twee zetten ons wel aan het denken. Stel dat men besluit een Gelderse vlag te bedenken die niet het provinciewapen als uitgangspunt neemt, maar een ander symbool die de provincie kent: de Gelderse Roos. Die roos geeft ontwerprijheid om tot een vlag te komen die wel ingezet kan worden voor allerhande Gelderse zaken, van plechtig tot frivol. Een vlag die in het hart gesloten kan worden door burgers en bezoekers.

Theun Okkerse, opmaakredacteur

Najaarsnummer Vlag! In oktober 2024 verschijnt Vlag! 35. Daarin is nog ruimte voor verhalen. De Vlag!-redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven en voor plaatsing aan te bieden. Bijdragen voor het najaarsnummer dienen uiterlijk 1 september bij de redactie (jospoels@btinternet.com) binnen te zijn. U kunt ook met de redactie contact opnemen voor onderwerpen die u kunt onderzoeken en kunnen leiden tot een bijdrage in Vlag!

Rectificatie In het verhaal van Marcel van Westerhoven over de gemeentevlag van Nissewaard in Vlag! 33/291 – het vorige nummer – pagina's 26-27 zijn per ongeluk de laatste twee regels weggefallen. De laatste zin van het artikel dient te worden gelezen als: "Spijkennisse gebruikte een bij raadsbesluit van 11 juni 1959 vastgestelde driekleur in de kleuren van het gemeentewapen. Het zijn de Puttense kleuren blauw, wit en geel⁸."

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws in binnen- en buitenland. Onder meer met de nieuwe vlaggen van de Amerikaanse staat Minnesota, de Ethiopische deelstaat Zuid-Ethiopië, én de Nederlandse gemeenten Voorne aan Zee en Enschede.

6 Seinen uit het bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geeft in Seinen uit het bestuur een update van het reilen en zeilen van de club. Deze keer onder meer de sociale media-plannen van de NVVV.

7 Vlaggenstrijd

De oorlog tussen Israël en Hamas heeft ook gevolgen voor Nederland. JURG BLOM beschrijft hoe het conflict in Nederland polariseert en heeft geleid tot een vlaggenstrijd.

10 Onderscheidingsvlag

Minister Kajsa Ollongren kreeg op 1 september 2023 een nieuwe onderscheidingsvlag, waarin ook de Koninklijke Marechaussee is vertegenwoordigd. THIJS VAN LEEUWEN had inzage in het hele ontwerpproces, dat niet over één nacht ijs ging.

BINNENLAND

12 Spaanse oorlogsvlag

In Hoorn werd herdacht dat de geuzen 450 jaar geleden de Spanjaarden beletten om Holland te heroveren. Ze wisten zelfs een Spaanse oorlogsvlag buit te maken. Van die takkenkruis-vlag is een replica gemaakt die een hoofdrol speelde bij de herdenking van de Slag op de Zuiderzee van 1573. MICHIEL H. BARTELS beschrijft het hele proces.

16 Het Museumstuk

In het Valkhof Museum in Nijmegen wordt een schippers-antependium, bedoeld om voor het altaar te hangen, bewaard uit het eind van de 15de eeuw. Het doek laat onder meer een koggeschip zien, dat twee banieren voert. HUBERT C.W. HENDRIKS weet er meer van.

18 Gelderse vlag

Er zijn luide signalen dat men in Gelderland niet zo ingenomen is met de provincievlag en dat die anders zou moeten. JACOBUS TRIJSBURG heeft onderzoek gedaan naar hoe Gelderland aan zijn blauw-geel-zwarte doek kwam. Hij ziet ook dat er langzaam groen aan wordt toegevoegd.

25 Willem Plink

Willem Plink, de luitenant-kolonel (titulair) die alles van militaire vaandels wist, is op 25 oktober 2023 op 87-jarige leeftijd overleden. THIJS VAN LEEUWEN blikt terug op het leven van dit aimabel lid van de NVVV.

26 Gemeentevlag Heiloo

Bij zijn vertrek in 2021 kreeg burgemeester Hans Romeyn van Heiloo als afscheidscadeau een officiële gemeentevlag. De basis voor het cadeau werd in 1987 gelegd door Derkwillem Visser van het Vlaggen Documentatie Centrum Nederland. MARCEL VAN WESTERHOVEN beschrijft hoe het afscheidscadeau voor Romeyn geheim werd gehouden.

BUITENLAND

28 Utah

Utah is de eerste Amerikaanse staat die het aandurft om zijn nauwelijks herkenbare blauwe vlag met zegel te vervangen door een sprekend, in het oog springend doek. MARCEL SJOERS heeft het veranderingsproces bijgehouden.

VLAGGENKUNDE

31 Hijsen of niet

De nieuwe, officiële gemeentevlag die de vertrekkende burgemeester van Heiloo kreeg. Een mooi cadeau? Drie vlaggenkundigen geven er hun mening over.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE heeft foto's gemaakt van opmerkelijk vlagvertoon dat hij op televisie en in de krant ziet.

De vlag uit voor...

Met bijdragen van Filip Claessens, Gerard Kuipers, Jos Poels en Marcel Sjoers

Vlaggenieuws uit de hele wereld

Minnesota De Amerikaanse staat Minnesota voert op 11 mei dit jaar een nieuwe vlag in. De vlag bestaat uit twee delen; aan de broekzijde een donkerblauw veld met een witte, 8-puntige ster. Een van de punten van de ster wijst naar het noorden. Het donkerblauwe veld representeert

de vorm van de staat Minnesota. De andere helft van de vlag is helderblauw.

In 2023 heeft de staat Minnesota een 'State Emblems Redesign Commission' ingesteld om een nieuwe vlag en een

nieuw zegel te ontwerpen. De commissie bestond uit dertien stemhebbende leden uit alle lagen van de bevolking en vier niet-stemhebbende leden, die uit de politieke partijen kwamen. De commissie riep het publiek op om ontwerpen in te sturen en tijdens de procedure de ontwerpen te voorzien van commentaar.

Voor de vlag werden 2128 ontwerpen ingezonden en voor het zegel 399. Op 21 november 2023 koos de commissie zes vlagontwerpen uit voor de finale. De ontwerpers ervan werden op 12 december uitgenodigd om voor de commissie hun ontwerp uit te leggen, wat hun inspiratie en gedachten waren bij de ontworpen vlag. Op 15 december werd door de commissieleden de uiteindelijke vlag (en zegel) geselecteerd. Vervolgens werden op 19 december de laatste wijzigingen aan het ontwerp besproken en goedgekeurd. Tijdens de laatste commissievergadering op 27 december keurden de leden het eindverslag goed en stelden ze officieel de kleuren van de vlag en zegel vast. (MS)

Nagorno Karabach De vlag van Nagorno Karabach, ook wel Artsach genoemd, is op 20 september 2023 voor het laatst gestreken in Stepanakert, de nu voormalige hoofdstad van de republiek. Na zo'n dertig jaar hield deze van oorsprong autonome regio, met een overwegend etnisch Armeense bevolking, op te bestaan. In het gebied wappert weer de vlag van Azerbeidzjan.

De positie van deze enclave was onhoudbaar geworden nadat het Azerbeidzjaanse leger afgelopen september een nieuwe oorlog was begonnen tegen de separatisten. De strijd werd in minder dan twee weken beslecht.

Op 15 oktober 2023 hees de Azerbeidzjaanse president Ilham Alijev de Azerbeidzjaanse vlag in Chankendi, de Azerbeidzjaanse benaming voor Stepanakert. Opvallend tijdens deze ceremonie was dat Alijev over de vlag van Artsach loopt. Dit is eigenlijk de rood-blauw-oranje Armeense vlag met een wit vijf-tandig trappatroon van horizontale balkjes en dat symboliseert de afscheiding van het Armeense moederland.

De Republiek Artsach werd door geen enkel officieel land erkend, inclusief Armenië zelf om vredesonderhandelingen met buurland Azerbeidzjan open te houden. Alleen de voormalige Sovjet-entiteiten Abchazië, Zuid-Ossetië en Transnistrië erkenden deze enclave omdat deze ook niet erkend worden door de internationale gemeenschap. (FC)

Kirgizië De Centraal-Aziatische staat Kirgizië heeft de vorm van de zon op zijn vlag veranderd.

Op 20 december 2023 keurde de Jogorku Kenesh, het Kirgizische parlement, het initiatiefwetsvoorstel goed om de vlag te veranderen.

Volgens Ulan Primov, de indiener van het wetsvoorstel,

leek de zon veel te veel op een zonnebloem. Dat kwam door de golvende stralen. De nieuwe, stekelige stralen daarentegen zouden kracht uitstralen. Na de presidentiële goedkeuring op 29 december werd de wet van kracht.

Tijdens de ontbinding van de Sovjet-Unie riep Kirgizië op 31 augustus 1991 de onafhankelijkheid uit. Het was daarvoor één van de vijftien republieken van die statenbond. Het eerste half jaar van het bestaan van de Kirgizische Republiek bleef de oude vlag in Sovjetstijl in gebruik. Op 3 maart 1992 werd de nieuwe vlag geïntroduceerd. Het rode veld herinnerde aan Manas, de oude nationale held die veertig stammen samenbracht om de Kirgizische natie te vormen. Deze stammen worden gesymboliseerd door de veertig zonnestrallen. De zonneschijf toont een gestileerd vogelperspectief van een yurt, de traditionele tent van de Kirgizische steppebevolking.

In 2012 werd een regeringsvoorstel geïntroduceerd om het rood in de vlag te veranderen in lichtblauw, de traditionele kleur van het Turkse volk in Centraal-Azië. Dit plan werd echter niet ter uitvoering gebracht. Op 8 december werd Aftandil Jorobekov, een activist die protesteerde tegen de verandering van de staatsvlag, twee maanden gevangengezet in het Bishkek Detentiecentrum nr. 1. Hij werd aangeklaagd op grond van artikel 3 van het Wetboek van Strafrecht, "actieve ongehoorzaamheid aan de wettelijke eisen van de autoriteiten en oproepen tot massale rellen, evenals oproepen tot geweld tegen burgers." (JP)

Zuid-Ethiopië De nieuwe regionale staat Zuid-Ethiopië ontstond op 19 augustus 2023. Na Sidama en Zuidwest-Ethiopië was Zuid-Ethiopië de derde staat die werd afgesplitst van de regio van de Zuidelijke Naties, Nationaliteiten en Volkeren. Een week eerder keurde een speciale regionale commissie de grondwet voor Zuid-Ethiopië goed. Daarin is ook de regionale vlag beschreven.

In het eerste hoofdstuk van de grondwet staat: "De vlag van de regio is bovenaan groen, het midden is blauw en onderaan is rood horizontaal geplaatst met zwarte contourlijnen. Vanaf de linkerkant van de rand

wordt deze gevormd door een driehoekige gele kleur, voorzien van zwarte contourlijnen en verbonden met de middelste blauwe kleur.”

In het midden van de vlag, die de gehele hoogte van de blauwe streep beslaat, bevindt zich een witte schijf met daarop een kleinere blauwe schijf met een vliegende witte duif. De blauwe schijf is omgeven door een deel van een tandrad en drie symbolen van de landbouw: een koe, een koffieplant en een palmboom.

De kleur geel en de duif staan voor het nationalisme, de liefde voor vrede, gelijkheid en eenheid in de regio. Er wordt gezegd dat de blauwe kleur de kracht en tolerantie van de bevolking vertegenwoordigt, alsmede de watervoorraden van de regio. De kleuren groen, rood en geel zijn ontleend aan de Ethiopische nationale vlag. (JP)

Semgallen en Selonië De Letse historische landstreken Semgallen en Selonië hebben beide per decreet van de president van de Baltische staat een vlag gekregen. Ze volgen Letgallen dat in mei 2023 als eerste van de vijf historische landen een officiële vlag kreeg.

De drie vlaggen van de historische landstreken zijn zonder uitzondering kopieën van de Letse nationale vlag, met een baanverhouding van 2:1:2. Het verschil zit 'm in de kleuren van de bovenste en onderste banen. Die zijn in de vlaggen van de landstreken anders.

Op 29 september 2023

tekende de toen net aangetreden president Edgars Rinkēvičs een decreet waarbij Semgallen een vlag kreeg. De bovenste en onderste banen waren groen (Pantone 7735C). Groen, omdat Semgallen bekend staats als de groene regio van Letland.

Rinkēvičs tekende op 10 januari 2024 een decreet waarbij de vlag van Selonië een officiële status kreeg. Deze is identiek aan de Letse vlag, maar alleen de onderste baan is anders, namelijk groen. De vlag is echter al langer in gebruik. Ze werd op 22 mei 1999 vastgesteld tijdens het eerste congres van het Selonische volk. Groen verwijst ook hier naar het groene karakter van het gebied.

De landstreken Midden-

Lijfland (Vidzeme) en Koerland (Kurzeme) hebben nog geen vlag. Het ligt echter in de lijn der verwachting dat die er wel komen. In Koerland wonen Lijflanders, een erkende minderheidsgroep. Die gebruiken al sinds 1923 een vlag die op de Letse is gebaseerd in de kleuren groen wit en

donkerblauw. Die was tijdens de Sovjettijd van Letland verboden, maar kwam weer tot leven in 1990 toen de Sovjet-Unie uiteenviel en Letland weer onafhankelijk werd. (JP)

Voorne aan Zee De op nieuwjaarsdag 2023 nieuwgevormde gemeente Voorne aan Zee stelde op 21 december een vlag vast. De gemeenteraad ging akkoord met een vlag die door de Hoge Raad van Adel was voorgesteld.

Voorne aan Zee is het resultaat van de samenvoeging van de Zuid-Hollandse gemeenten Brielle, Hellevoetsluis en Westvoorne. De Hoge Raad van Adel had de gemeente drie voorstellen gedaan voor een gemeentevlag. Het voorstel in de kleuren die land, duinen en de zee vertegenwoordigden, kreeg de handen opeen in de gemeenteraad.

De gele, golvende baan symboliseert de zee. In het rode kanton is een witte torenburcht afgebeeld, waarop een gele leeuw ligt. De burcht, de Jacoba Burcht, diende in de Middeleeuwen als toevluchtsoord in tijden van gevaar. Het symboliseert ook de eenheid van de gefuseerde gemeenten. De leeuw fungeert als historisch streeksymbool voor heel Voorne, die onder meer in de gemeentewapens van de gefuseerde gemeenten voorkwam.

De nieuwe gemeentevlag werd tijdens de nieuwjaarsreceptie van de gemeente 'onthuld'. (JP)

Enschede De gemeenteraad van de Twentse gemeente Enschede stemde 29 januari 2024 in met een voorstel om op het midden van de rode baan van de vlag een wit slaghek te zetten, als herkenbaar beeldmerk van de stad.

De uitbreiding kwam op initiatief van het echtpaar Rob en Lydia Molenaar. Het slaghek staat symbool voor de grens tussen Overijssel en het Münsterland in Duitsland. Het hek was al in 1666 verwerkt in het stadszegel van Enschede.

De wit-rood-witte banenvlag van Enschede werd op 1 september 1953 op advies van de Hoge Raad van Adel vastgesteld. De kleuren waren destijds ontleend aan het gemeentewapen.

Toen Wit-Rusland (nu Belarus) in september 1991, na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie, teruggreep op zijn oude wit-rood-witte vlag werd Enschede daarop geattendeerd door een vlaggenkundige. Het gemeentebestuur vond dat toen echter geen reden om zijn vlag te veranderen. Belarus deed echter in juni 1995 afstand van deze historische vlag. (JP)

Seinen uit het bestuur

Onlangs werd ik geïnterviewd door de podcast 'Alledaagse vragen', die namens BNNVARA wordt gemaakt door jongeren. In de podcast, die meestal zo'n zes à zeven minuten duurt, staat altijd één vraag centraal. Deze keer was de vraag waarom landen eigenlijk een vlag hebben ... en zo kwamen ze bij de NVvV terecht.

Moeten we gebruik gaan maken van andere sociale media, zoals Instagram en Tiktok? Is het een idee om een online pubquiz te organiseren voor leden (en niet-leden)? En waarom maken we eigenlijk niet zelf een podcast over vlaggen?

Wellicht trekken we daarmee ook weer wat nieuwe (jonge?) leden aan.

Waarom hebben landen een vlag? Daar kun je boeken over volschrijven. Je kunt er ook podcasts over volpraten! We kunnen de vraag historisch aanvliegen, we kunnen wijzen op de verschillen en overeenkomsten tussen landen, we kunnen de functie uitleggen van de vlag als symbool van de natie, enzovoort. Op zo'n vraag kun je promoveren!

Zo veel tijd kreeg ik uiteraard niet in deze snelle jongerenpodcast. Ze hebben er uiteindelijk een kort maar leuk item van gemaakt. Mijn informatie vormde de basis voor hun verhaal en af en toe plakten ze er een citaat (een 'soundbyte') tussendoor. Zoek maar even op 'alledaagse zaken' in je favoriete podcast-app. Nummer 41.

Er viel me wel iets op toen ik het zelf terugluisterde. De podcastmakers waren bijzonder geïnteresseerd in leuke feitjes over vlaggen: De vorm van de Nepalese vlag. Het AK-47 aanvalsgeweer in de vlag van Mozambique. Het ultrakorte koninklijk besluit over de Nederlandse vlag uit 1937. Daar konden ze wel iets mee.

Tja, we leven nu eenmaal in de tijd van sociale media. Kleine feitjes en korte berichten passen daar (letterlijk en figuurlijk) in. En ook dat is een leuk aspect aan de vlaggenkunde: aan feitjes geen gebrek! Deze Vlag! staat er weer vol mee en ook op onze kanalen op Twitter en Facebook staan er genoeg.

Eigenlijk zouden we daar meer mee moeten doen. Gelukkig zijn er twee leden die daar wel ideeën bij hebben. Amit Akbar en Marcel Sjoers zijn onlangs toegetreden tot het bestuur (onder voorbehoud dat de ledenvergadering daar op 15 juni mee instemt) en hebben hun koppen bij elkaar gestoken.

Het bestuur begint het nieuwe jaar dus voortvarend. Naast allerlei nieuwe ideeën en initiatieven is er ook weer een Vlaggendag in voorbereiding (op 15 juni dus) en zoeken we kandidaten voor de jaarlijkse Dr. Willem van Ham Prijs. Wie vind jij dat de vlaggenkunde het afgelopen jaar het meest vooruit heeft geholpen?

Daarnaast is het bestuur actief geweest met de bibliotheek van de vereniging. De afgelopen jaren was onze bibliotheek gevestigd in het pand van de Nederlandse Genealogische Vereniging in Bunnik. Iedereen die één van de boeken of andere geschriften van de vereniging wilde naslaan, kon daar terecht.

Helaas wordt een deel van de locatie afgestoten en was er geen ruimte meer voor de NVvV-collectie. We zijn de NGV dankbaar dat we gebruik hebben mogen maken van de ruimte. Eind dit jaar zal de collectie worden ondergebracht bij het Rijksmuseum. Tot die tijd zijn de boeken in opslag en dus tijdelijk niet toegankelijk.

Met deze Seinen uit het bestuur hou ik de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde op de hoogte van wat er gebeurt in en rond de vereniging. Het tijdschrift – dus ook deze 'Seinen' – komt echter maar twee keer per jaar uit. En er gebeurt natuurlijk nog veel meer op het gebied van vlaggenkunde!

Sinds kort hebben we binnen de NVvV een nieuwe manier om elkaar op de hoogte te houden. Er is namelijk een groep geopend in Whatsapp. Daar kunnen leden (alleen leden!) aan deelnemen en vlaggenkundige nieuwtjes uitwisselen. Nog meer leuke feitjes en weetjes dus. Wil je ook aansluiten? Stuur me simpelweg een appje!

Davied van Berlo, *voorzitter*
voorzitter@vlaggenkunde.nl / 06 28 82 87 94

Op het stadhuis in Vlaardingen worden gelijktijdig de Palestijnse en Israëliëse vlag gehesen.

Oorlog Israël en Hamas leidt in Nederland tot vlaggenstrijd

De oorlog tussen Israël en Hamas heeft wereldwijd een polariserende werking. De vijandelijkheden hebben niet alleen gevolgen op het geopolitieke toneel; ook in Nederland zijn de meningen over de gebeurtenissen diep verdeeld. Eén van de voorname manieren waarop de discussie rondom dit onderwerp gevoerd wordt – en tevens een uitweg om meningen weer te geven zonder hier een politiek of moreel waardeoordeel aan te hangen – is een heuse vlaggenstrijd.

Door JURG BLOM

Ook de satirische nieuwssite *De Speld* viel de vlaggenstrijd op. Op humoristische wijze werd gemeld dat het 'onovertroffen Nederland het drama in Israël in recordtijd omzet in een discussie over vlaggen'.

De Dokkumer Vlaggen Centrale meldde daags na het uitbreken van de oorlog dat het aantal bestellingen van zowel Israëliëse als Palestijnse vlaggen enorm toenam. Daarnaast waren er emotionele reacties op de inval van

Israël in de Gazastrook: op Urk werden Israëliëse vlaggen in brand gestoken en gestolen, en ook op de Vlaggenparade in Rotterdam verdween de blauw-witte vlag. Nadat deze opnieuw werd gehesen, was het juist de Palestijnse vlag die een aantal dagen later ontbrak.¹

Vlaggenstrijd in Nederland

Opmerkelijk was het verschil in steunbetuigingen door middel van het hijsen van vlaggen door verschillende overheden. Op het Ministerie van Algemene Zaken van demissionair premier Mark Rutte werd besloten de Israëliëse vlag op het Binnenhof te hijsen. Dit in contrast met de gemeente Den Haag, die enkel de Haagse vlag halfstok liet hangen. De woordvoerder van burgemeester Jan van Zanen meldde hierbij dat het niet gebruikelijk is voor gemeenten om vlaggen van andere landen op te trekken.

De gemeente Utrecht koos voor een vergelijkbaar beleid. Bovendien symboliseerde de vlag niet specifiek steun aan de slachtoffers in de oorlog tussen Hamas en Israël, maar voor

Internationale Vredesvlag, direct na 7 oktober 2023 in het leven geroepen door Eindhovenenaar Johan Vlemmix.

alle slachtoffers van geweld wereldwijd. De gemeente Amersfoort koos ervoor om de gemeentevlag halfstok te hangen, en in de gemeenten Enschede, Deventer en Den Bosch werd de nationale driekleur halfstok gehangen.²

Eenzelfde besluit van burgemeester Ahmed Aboutaleb kon in zijn gemeente Rotterdam op onbegrip rekenen van onder meer de lokale VVD en Leefbaar Rotterdam. Aboutaleb liet via zijn woordvoerder weten dat “de Rotterdamse vlag halfstok zal hangen voor alle burgerslachtoffers van de recente explosie van geweld tussen Palestijnen en Israëli’s”. Dit besluit had echter behoorlijk wat voeten in de aarde; het besluit, dat uiteindelijk op persoonlijke titel van Aboutaleb werd genomen, werd voorafgegaan door een lang overleg waaraan diverse religieuze instanties deelnamen.³

De gemeente Amsterdam besloot tot een andere aanpak dan eerdergenoemde gemeenten; de Israëliëse vlag wapperde een dag lang op het stadhuis aldaar. Vervolgens werd de internationale vredesvlag – herkenbaar aan haar blauwe achtergrond en de witte duif met een olijftak – op de Stopera gehesen. Ook dit besluit verliep niet zonder slag of stoot. Na het hijsen van de Israëliëse vlag verscheen op gemeentekantoren een petitie die oproep publiekelijk afstand te nemen van de onvoorwaardelijke steun van het kabinet aan de Israëliëse regering en door honderden ambtenaren werd ondertekend. Andere ambtenaren weigerden de petitie juist te ondertekenen.⁴

Ten slotte ontstond in Vlaardingen een unieke situatie in de vlaggendiscussie die Nederland in zijn greep hield. Aanvankelijk hees de gemeente enkel de Israëliëse vlag, een daad die binnen de gemeenschap, bekend om haar aanzienlijke Palestijnse bevolking, hevig verontwaardigde reacties oproep. Deze initiële keuze leidde tot een snelle herziening: binnen 14,5 uur werd de Israëliëse vlag vervangen door de internationale vredesvlag, terwijl de Israëliëse en Palestijnse vlaggen naast elkaar op een lager balkon werden geplaatst. Deze handeling, bedoeld als een boodschap

van verbroedering, benadrukte de wens van de gemeente om medeleven te tonen met alle slachtoffers van het conflict, zonder verdere polarisatie te veroorzaken. Burgemeester Bert Wijbenga, die de beslissing nam na intensief overleg met zowel de Israëliëse als Palestijnse gemeenschappen, benadrukte dat hoewel de actie aanvankelijk als onhandig kon worden beschouwd, het uiteindelijk de juiste stap was om te nemen.⁵

Overigens werd het vlaggebruik niet door iedereen als een krachtig symbool beschouwd; directeur Bertien Minco van Herrineringscentrum Kamp Westerbork ont-hield zich van het hijsen van een vlag en meldde dat zij dit in deze context geen nuttig gebaar vond.⁶

Desalniettemin is de ‘vlaggenstrijd’ een niet-miskenbare uiting van de behoefte van individuen, groepen en overheden om hun gedachtes over de strijd in het Midden-Oosten kenbaar te maken. Hoewel de vlaggen in veel gevallen slechts als symbool dienen om aan te geven aan welke kant van het conflict men staat, schuilt er een diepere laag in de symboliek van de vlaggen. Het is dan ook de moeite om de geschiedenis en symboliek van de vlaggen verder te onderzoeken.

Blauw-witte talliet, joods gebedskleed.

Israël

Het ontwerp van de vlag van Israël is geïnspireerd op de talliet, een traditioneel joodse gebedsmantel. De talliet kenmerkt zich door zijn rechthoekige vorm en de aan de hoeken bevestigde kwasten, die ook wel *tsietsiet* worden genoemd. De gebedsmantel wordt traditioneel gedragen door joodse mannen – en afhankelijk van de mate van orthodoxie ook door vrouwen – tijdens het ochtendgebed.⁷

Hoewel zwart-wit de meest voorkomende kleurencombinatie op de talliet is, is de Israëliëse vlag geïnspireerd op de blauw-witte variant. De kleurstof waaruit hetblauw vervaardigd wordt, *tekhelet*, heeft een lange geschiedenis in de joodse traditie en wordt veelvuldig genoemd in het Oude Testament. In het boek Numeri, waarin het veertigjarige verblijf van de Israëliëten na de uittocht uit Egypte wordt beschreven, wordt blauw omschreven als symbool van Gods glorie, puurheid en *gevurah* of striktheid.⁸ Wit wordt in mystieke teksten de kleur van Goddelijke welwillendheid genoemd.⁹

Vlag van Israël, sinds 1948.

De Davidster of Magen David (letterlijk ‘Schild van David’) is het centrale symbool van zowel het Jodendom als de Israëliëse vlag. Het hexagram, bestaande uit twee gelijkzijdige maar tegengestelde driehoeken, wordt geassocieerd met Koning David, die regeerde over het koninkrijk Israël rond de 10de eeuw voor Christus. De Davidster wordt echter pas vanaf de zeventiende eeuw een expliciet joods symbool.¹⁰ Ook het voorstel voor een vlag van de

Vlag van de Palestijnse Regering, 1948-1964. >

Sinds 1964 de vlag van eerst de PLO, en vanaf 15 november 1988 de vlag van de Staat Palestina.

zionistische beweging door de Oostenrijks-Hongaarse activist Theodor Herzl bevat zespuntige sterren, al worden deze niet omschreven als Davidsterren. Zijn boek *Der Judenstaat* uit 1896, waarin Herzl zijn visie op een Joodse staat in het gebied van de Bijbelse koninkrijken Israël en Judea uiteenzet, bevat een passage over de zionistische vlag;

*'We have no flag, and we need one. If we desire to lead many men, we must raise a symbol above their heads. I would suggest a white flag, with seven golden stars. The white field symbolizes our pure new life; the stars are the seven golden hours of our working-day. For we shall march into the Promised Land carrying the badge of honor.'*¹¹

Tijdens het Tweede Zionistische Congres in 1898 wordt echter niet Herzl's voorstel verkozen tot de officiële vlag van het zionisme, maar dat van de Litouwse zakenman David Wolffsohn. Deze *Vlag van Zion* wordt na de Israëliëse onafhankelijkheidsverklaring in mei 1948 tevens verkozen tot nationale vlag van de Staat Israël.

Palestina

De vlag van Palestina bestaat uit drie horizontale strepen in de kleuren zwart, wit en groen, met een rood driehoekig vlak aan de hijszijde. Het dundoek bevat de Pan-Arabische kleuren, die zijn terug te vinden op veel vlaggen van Arabische staten in het Midden-Oosten en welke verwijzen naar de Arabische Revolutievlag van 1916, die werd gebruikt in de Arabische opstand tegen de Ottomanen in het huidige Egypte.¹²

De kleuren houden verband met zowel de Arabische als islamitische geschiedenis; zo voerde de Profeet Mohammed volgens de hadith ar-rāya een volledig zwarte strijdvlag.¹³ In navolging van de Profeet gebruikten ook het Kalifaat van de Rashidun (632-661) en het Abbasidische Kalifaat (750-1258) de zwarte standaard. De Omajjaden (661-750) gebruikten daarentegen een witte standaard. Het groen wordt gezien als primaire kleur van de islam, en werd tevens gebruikt door het Fatamidische Kalifaat (909-1171). Ten slotte voeren de Hasjemieten (vanaf 1916) een rode vlag. De symboliek van de kleuren wordt ontleend aan een

veertiende-eeuws gedicht van Safi ad-Din al-Hilli, die ze als volgt beschrijft;

*'wit zijn onze daden, zwart zijn onze gevechten, groen zijn onze tenten, rood zijn onze zwaarden.'*¹⁴

Een variant van de vlag van de Arabische Opstand van 1916 werd op 18 oktober 1948 aangenomen door de regering van Palestina, die daags daarvoor werd opgericht om de door Egypte bezette Gazastrook te besturen tijdens de Eerste Arabisch-Israëliëse Oorlog. Deze werd vervolgens erkend ook door de Arabische Liga als de vlag van Palestina. Een aangepaste versie, waarbij de volgorde van de strepen werd gewijzigd, is sinds de late jaren '30 in gebruik en werd officieel aangenomen als de vlag van het Palestijnse volk door de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) in 1964. Op 15 november 1988 nam de PLO de vlag aan als de vlag van de Staat Palestina.¹⁵ Deze beslissing markeerde een belangrijk moment in de Palestijnse nationale identiteit en politieke aspiraties, symboliserend zowel een voortzetting van de historische strijd voor zelfbeschikking als een bevestiging van de nationale eenheid.

Kern conflict

Het is dus niet voor niets dat het vlagvertoon in verband met de oorlog tussen Hamas en Israël zo heftig wordt beleefd. Beide vlaggen symboliseren in wezen de kern van het conflict; in Israël komt de vlag voort uit het zionisme en staat de vlag voor het geloof dat het Joodse volk, na een geschiedenis van vervolging en genocide, recht heeft op een eigen staat in het heilige land, terwijl de Palestijnse vlag zijn oorsprong vindt in een opstand tegen een overheersend regime en de hunkering naar zelfbeschikking en vrijheid weerspiegelt. □

Noten

1. NOS Nieuws. (2023, 25 oktober). "Van werkvloer tot sportveld: ook in Nederland is oorlog Israël-Hamas voelbaar." NOS. <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2495340-van-werkvloer-tot-sportveld-ook-in-nederland-is-oorlog-israel-hamas-voelbaar>
2. Bormans, A., & Van den Berg, J. (2023, 9 oktober). "De Israëliëse vlag hijsen: gemeenten worstelen met steunbetuiging." De Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-israëliëse-vlag-hijsen-gemeenten-worstelen-met-steunbetuiging~b9f915f5/?referrer=https://www.google.com/>
3. Groenendijk, P. (2023, 9 oktober). "Rotterdamse vlag halfstok voor Israël: besluit Aboutaleb na urenlang overleg." Algemeen Dagblad. <https://www.ad.nl/rotterdam/rotterdamse-vlag-halfstok-voor-israel-besluit-aboutaleb-na-urenlang-overleg~adea2a21/>
4. Vinkenborg, R. (2023, 3 november). "Sfeer lijdt onder oorlog Israël en Hamas: ruzie en angst binnen gemeente Amsterdam." De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1439978487/sfeer-lijdt-onder-oorlog-israel-en-hamas-ruzie-en-angst-binnen-gemeente-amsterdam>
5. De Hulster, D., & Liukku, A. (2023, 11 oktober). "Vlaggenwissel was een beetje onhandig, zegt expert: 'Maar uiteindelijk was het enige juiste besluit'." Algemeen Dagblad. <https://www.ad.nl/rotterdam/vlaggenwissel-was-een-beetje-onhandig-zegt-expert-maar-uiteindelijk-was-het-enige-juiste-besluit~ae4bd9e0/>
6. RTV Noord. (2023, 11 oktober). "Directeur Herinneringscentrum geschokt door oorlog: 'We voelen ons verbonden'." <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/1077231/directeur-herinneringscentrum-geschokt-door-oorlog-we-voelen-ons-verbonden>
7. Fowler, M. (1999). Judaism. In *World Religions* (p. 15). Brighton: Sussex Academic Press.
8. Numbers Rabbah. (n.d.). 14:3.
9. Zohar. (n.d.). Vol. 3, p. 227a.
10. Scholem, G. (1949). The curious history of the six-pointed star. How the "Magen David" became the Jewish symbol. *Commentary*, 8, p. 250.
11. Herzl, T. (2008). *The Jewish State*. (L. Lipsky & A. Bein, Commentators). Project Gutenberg. (Origineel werk gepubliceerd 1896). <http://www.gutenberg.org/ebooks/25282>
12. Friedman, I. (2017). *British Pan-Arab Policy, 1915-1922* (1st ed., p. 135). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315081953> (Origineel werk gepubliceerd 2010)
13. Ibn Hisham. (n.d.). *Al-Sira al-Nabawiyya* (Vol. 2, p. 334).
14. Jayyusi, S. (2006). Arabic poetry in the post-classical age. In *Arabic Literature in the Post-Classical Period* (1st ed., pp. 51-54). Cambridge University Press.
15. Smith, W. (2024, January 11). Flag of Palestine Liberation Organization. *Encyclopaedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/flag-of-Palestine-Liberation-Organization>

Minister van Defensie heeft nieuwe onderscheidingsvlag

De minister van Defensie heeft een nieuwe onderscheidingsvlag, met daarop twee gekruiste zwaarden en een koninklijke kroon. Deze werd vastgesteld bij Koninklijk besluit van 1 september 2023. Die nieuwe vlag was noodzakelijk omdat daarin ook de Koninklijke Marechaussee, als nieuw krijgsmachtdeel, diende te worden vertegenwoordigd.

Door THIJS VAN LEEUWEN

Op de nieuwe vlag van de minister van Defensie – sinds januari 2022 Kajsja Ollongren – ontbreekt de door de Traditiecommissie Krijgsmacht oorspronkelijk voorgestelde rijksappel. De rijksappel behoort tot de koninklijke regalia. Naast de kroon, de scepter, het rijkszwaard en het rijksvaandel is het één van de attributen, die als teken van koninklijke waardigheid wordt gebruikt bij de Inhuldiging van een koning of koningin.

Eén van de uitgangspunten van de Traditiecommissie Krijgsmacht bij het ontwerpen van de nieuwe vlag was dat een symbool op de vlag de aard en opdracht van de krijgsmacht, het ministerie van Defensie en de minister binnen Nederland en daarbuiten tot uitdrukking zou moeten brengen. Daarbij werd verwezen naar artikel 97 van de Grondwet waarin staat dat de krijgsmacht er is ten behoeve van de verdediging en bescherming van het koninkrijk en de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde. Vanwege de internationale taken werd daarom door de commissie gekozen voor de rijksappel, die gezien werd als wereldbol of aardkloot.

Marechaussee

De nieuwe onderscheidingsvlag van de minister was nodig omdat de Koninklijke Marechaussee als vierde krijgsmachtdeel niet vertegenwoordigd was in de symbolen op de

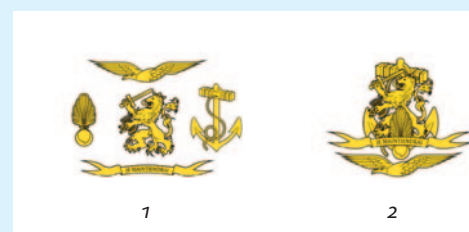

eerdere vlag, die in 1957 was vastgesteld. Dat was het zogenaamde samengestelde interservice embleem bestaande uit het anker van de marine, de leeuw van de landmacht en de adelaar van de luchtmacht.

Over het ontwerp voor de nieuwe vlag hebben zich meerdere instanties gebogen. De Traditiecommissie Krijgsmacht als opdrachtgever en de Hoge Raad van Adel en het Nederlands Instituut voor Militaire Historie als adviseurs. Daarbij kwamen een aantal ontwerpen ter tafel. Vier met toevoeging aan het oorspronkelijke interservice embleem van de springende granaat het embleem van de Koninklijke Marechaussee in verschillende rangschikking (*emblemen 1-4*). Twee met de rijksappel al dan niet in combinatie met gekruiste zwaarden (*embleem 5*). Eén met vier gekruiste zwaarden (*embleem 6*) en tenslotte twee gekruiste zwaarden met daarboven de koninklijke kroon wat het definitieve ontwerp werd.

Betrokken partijen waren het er snel over eens dat toevoeging van de springende granaat van de Marechaussee aan het interservice embleem op de oorspronkelijke vlag niet wen-

selijk was. Dit, omdat het anker (marine), de leeuw (landmacht), de adelaar (luchtmacht), de granaat (marechaussee) en de wapenspreuk JE MAINTIENDRAI op zichzelf krachtige figuren zijn, maar door de wijze waarop ze zijn samengebracht in één figuur nauwelijks te onderscheiden zijn. Daardoor boet de compositie aan duidelijkheid en zeggingskracht in. Dit effect wordt nog versterkt doordat deze vijf elementen alle in geel tegen een witte achtergrond zijn uitgevoerd. Het magere contrast tussen de gele figuren en de witte achtergrond

wordt slechts in beperkte mate ondervangen door de zwarte contourlijnen en de zwarte letter van de wapenspreuk.¹

Rijksappel

Een meer intensieve discussie ontstond over de eventuele toepassing van de rijksappel in de vlag. De Traditiecommissie Krijgsmacht was daar een warm voorstander van. Hoewel men onderkende dat met de rijksappel als onderdeel van de regalia van de vorst zeker niet lichtvaardig mag worden omgesprongen.

Uit archiefonderzoek bij Defensie was echter gebleken dat de rijksappel al eerder bij het ministerie van Defensie was toegepast. Zo

droegen in de naoorlogse periode militairen die geplaatst waren bij het departement een embleem met de rijksappel en twee gekruiste zwaarden. Ook de landmacht in voormalig Nederlands Nieuw-Guinea voerde in de jaren vijftig een embleem waarin de rijksappel was verwerkt. Ook werd erop gewezen dat enkele Friese gemeenten door de Hoge Raad van Adel verleende wapens voert, waarop de rijksappel voorkomt.²

De Hoge Raad van Adel kon zich hier niet mee verenigen en betoogde dat de rijksappel exclusief symbool staat voor het grondgebied van de Koning en behoort tot de regalia van de vorst. De verwijzing naar de rijksappel in Friese gemeentewapens werd niet gedeeld, omdat deze wapens gebaseerd zijn op historische wapens vermoedelijk zelfs uit de tijd van keizer Karel V toen er van een Koninkrijk der Nederlanden nog absoluut geen sprake was.³

Zwaarden en kroon

De Hoge Raad van Adel kwam daarop met een eigen voorstel bestaande uit een ontwerp met vier gekruiste zwaarden, die de vier krijgsmacht delen marine, landmacht, luchtmacht en marechaussee moesten vertegenwoordigen. De Raad baseerde dat ontwerp op de onderscheidingsvlag, die de Chef Defensiestaf tussen 1974 en 2005 heeft gevoerd. Hier kwam bezwaar tegen vanuit de Traditiecommissie Krijgsmacht, omdat de minister van Defensie slechts een gedeelde zeggenschap heeft over de Koninklijke Marechaussee als zwaardmacht.

Minister Kajsa Ollongren van Defensie (links) hijs met hulp van de protocolofficier van de Commandant Strijdkrachten Ivora Noort de nieuwe onderscheidingsvlag. Foto Ministerie van Defensie

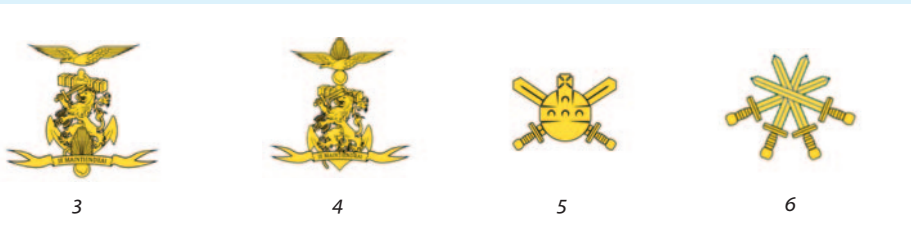
kroon bij uitstek de bescherming van het Nederlandse grondgebied door de krijgsmacht tot uitdrukking brengt. En ook de band tussen de krijgsmacht en de Koning op deze wijze zichtbaar wordt.

Koning Willem-Alexander tekende op 1 september 2023 het Koninklijk besluit tot vaststelling van de onderscheidingsvlag van de minister van Defensie. Daarin is de vlag omschreven als: *'Zeven banen van rood, wit, blauw, wit, rood, wit, en blauw waarvan de hoogten zich verhouden als 1 : 1 : 1 : 6 : 1 : 1 : 1. met in*

ankers van de Admiraliteit voor.⁴

Die gekruiste ankers zag de landmacht waarschijnlijk niet zo zitten, want bij bezoeken van de minister aan landmachtonderdelen waren de ankers op de vlag verdwenen en was op de witte baan daar een aantal jaren later een rode leeuw in de vorm als in het koninklijk en rijkswapen voor in de plaats gekomen.⁵ Zo bestonden er twee varianten van de onderscheidingsvlag van de minister van Defensie. Daarbij valt nog op te merken dat het ministerie van Defensie, dat na de Franse tijd in 1813 werd opgericht, was samengesteld uit een ministerie van Oorlog en een ministerie van Marine in de loop der tijd enkele malen is samengevoegd en weer gesplitst. Daaruit is te verklaren dat bij de laatste samenvoeging eind jaren vijftig er behoefte was om aan de strijd tussen ankers en leeuw een einde te maken en te komen tot een interservice embleem op de vlag, waarin ook de luchtmacht vertegenwoordigd was.⁶ □

Met dank aan Gerard Kuipers, voor de aanzet tot de totstandkoming van dit artikel.

Qua opsporingstaken valt die onder de minister van Justitie en Veiligheid.

Op basis van dit gegeven werd besloten om op advies van de Hoge Raad van Adel te kiezen voor een ontwerp met twee gekruiste zwaarden met daarboven de koninklijke kroon. De Hoge Raad van Adel constateerde daarbij dat deze kroon weliswaar gerekend wordt tot de regalia, maar als schilddekking van het Koninklijk Wapen en tevens rijkswapen en als kroon op de emblemen van de vier krijgsmacht delen, die alle koninklijk zijn, een bredere en meer aanvaardbare toepassing vormt. Daarbij werd aangetekend dat de combinatie van de dubbele zwaarden en de koninklijk

de middelste baan twee gele gekruiste zwaarden overtopt met een gele Koninklijke kroon.'

Ankers

In het begin van de twintigste eeuw werd door de minister van Defensie een rood, wit, blauwe vlag met een rood, wit, blauwe wimpel gevoerd. Daarin kwam in 1931 verandering toen een nieuwe onderscheidingsvlag voor de minister van Defensie bij Koninklijk besluit werd vastgesteld. Kennelijk heeft de marine daarbij de nodige invloed uit kunnen oefenen, want in de vlag kwamen op de brede witte baan met boven en onder smalle banen van rood, wit en blauw de historische gekruiste

Noten

1. Brief van de Hoge Raad van Adel van 28 april 2021 aan de Traditiecommissie Krijgsmacht.
2. Brief van de Traditiecommissie Krijgsmacht van 21 maart 2022 aan de Hoge Raad van Adel. De voormalige gemeente Lemsterland bijvoorbeeld vertoonde een rijksappel.
3. Brief van de Hoge Raad van Adel van 25 april 2022 aan de Traditiecommissie Krijgsmacht.
4. Koninklijk Besluit 315 van 20 juli 1931, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1931, No. 315.
5. Legerorder 222 op basis van Ministeriële Beschikking van 10 september 1931.
6. Koninklijk Besluit van 10 april 1957, *Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1957, No. 333.

Hoorn maakt replica van op Spanjaarden veroverde vlag

In 1573, vijf jaar na het begin van de Tachtigjarige Oorlog, probeerden de Spanjaarden het door de geuzen vrijgezette deel van Holland te heroveren. Hun poging liep tijdens de Slag op de Zuiderzee op een fiasco uit. De geuzen veroverden toen een Spaanse oorlogsvlag. Hoorn heeft bij de herdenking van de Slag een replica gemaakt van een rode vlag met het takkenkruis.

Door MICHIEL H. BARTELS

Waar Leiden 3 oktober en Alkmaar 8 oktober als iconische datum kennen voor de viering van de overwinning van de Geuzen op de Spanjaarden, kent Hoorn maar weinig traditie. De Slag op de Zuiderzee van september-oktober 1573 sprak minder tot de verbeelding omdat eigenlijk alle steden aan de westelijke zijde van de Zuiderzee van Amsterdam tot Medemblik hier deel aan hadden.

Tijdens de eeuw- en halve eeuwfeesten werd vanaf 1823 met wisselend succes de overwinning van de Geuzenvloot op de Spaans/Amsterdamse armada in het Hoornse Hop herdacht. In Amsterdam echter werd de nederlaag tot onlangs slechts zijdelings behandeld.¹ Diverse onderzoekers, (maritiem)archeologen, archivariissen, maritiem-, kunst- en nieuwe tijd historici vonden het echter tijd om in 2023 en in Hoorn de viering groot op te zetten en niet alleen de diepte van de materie in te gaan, maar ook een publieksprogramma te presenteren voor de inwoners van Hoorn en Westfriezen. Hierbij was behoefte aan een herkenbaar icoon dat het verhaal van de Slag op de Zuiderzee zou dragen. Dit werd de Bourgondische oorlogsvlag.

Aanleiding

De aanleiding voor de Slag op de Zuiderzee was dat de water- en landgeuzen grote delen van Holland en Zeeland, te beginnen in Brielle, hadden veroverd op de (Spaanse) regeringstroepen. Daarnaast sloten de watergeuzen de zeegaten van de Waddenzee af zodat de handel van Amsterdam stil kwam te liggen en het regeringsgetrouwe Amsterdam snel verarmde. Het doel van de hertog van Alva, de vertegenwoordiger van de Spaanse koning, was de waterwegen weer open te krijgen, de veiligheid voor de handel te herstellen en af te rekenen met de opstandige steden en de geuzen. Het zou anders aflopen, ook met de jonge carrière-admiraal graaf Maximiliaan Bossu, die de operatie moest leiden.

Het idee van het maken van een vlag werd geboren na het zien van het schilderij van Jan Theunis. Blanckerhoff uit 1663, geschilderd 90 jaar na de slag (*Afbeelding 1*). Hierop staat centraal hoe twee geuzenschepen het admiraalsschip van de Henegouwse aanvoerder Maximiliaan Bossu, door de geuzen de Inquisitie genoemd, van twee zijden enteren. Achter op het schip wappert een zeer grote vlag

met een rood veld en een wit takkenkruis, de Bourgondische vlag. In het hierop geïnspireerde schilderij van Hendrik Rietschoof van rond 1625 wordt dezelfde vlag gebruikt (*Afbeelding 2*). Jan Luyken past in zijn gravure uit 1677 eveneens een wit kruis op een rood veld toe. Dat is bijzonder omdat op veruit de meeste schilderijen uit de Tachtigjarige Oorlog een wit veld met een rood takkenkruis wordt afgebeeld.

Replica

Het voornemen was om een replica op basis van een origineel te maken en deze op 11 oktober 2023 in Hoorn te presenteren. Het kunsthistorisch materiaal was eenvoudig voor handen, maar het depot van het Amsterdamse Rijksmuseum te Amersfoort bleek ook over originele Bourgondisch-Spaanse vlaggen te beschikken. Dit zijn de scheepsvlaggen die gedurende de Opstand op Spaanse schepen voor de Zeeuwse kust werden buitgemaakt. Deze vlaggen hingen als trofee in de Ridderzaal te Den Haag, het centrum van de macht van de Republiek. Het ging destijds niet om een enkele vlag maar een ruime sortering aan Spaanse en Bourgondische vlaggen (*Afbeelding 3*). Deze hebben hier eeuwen gehangen tot dat veel dundoeken tot rag en stof vergingen. Het werd tijd om de beste exemplaren weg te halen en op te bergen.

Na vele omzwervingen en diverse restauraties zijn nog enkele op de Spanjaarden buitgemaakte exemplaren bewaard gebleven en konden door onderzoekers worden bestudeerd. Ans Vissie en Els Winters, vrijwilligers bij Archeologie West-Friesland, bekeken de uitgerolde

1. Uitsnede van het schilderij van Blanckerhoff uit 1663 met de Bourgondische vlag op het admiraalsschip. Rijksmuseum SK-A-3235

2. Het schilderij van Rietschoof uit 1625 met de vlaggen op de schepen van Geuzen en Spanjaarden. Deutsches Historisches Museum, Berlijn

3. Het schilderij van Bastiaan van Bassen uit 1651 met aan de balken van de Ridderzaal in Den Haag vele vlaggen als trofeeën. Rijksmuseum

vlaggen zorgvuldig (Afbeelding 4). Hier was te zien dat deze exemplaren uit de late 16de en eerste helft van de 17de eeuw gemaakt waren van lange 70 cm brede stroken ogenschijnlijk onregelmatig geweven wol. Het veld van de vlaggen was niet geverfd maar had een licht beige kleur maar was van oorsprong wit. Hierop waren in meerdere losse delen de takken met doorrenen van het Bourgondische kruis genaaid. Door de vlag daarna om te keren en de stukken beige wol eruit te knippen, was dit van oorsprong rode maar nu verkleurd tot roodpaarse doek aan beide zijden te zien. De kleur deed erg denken aan stoffen die met cochenille zijn geverfd. Opvallend was de slordige en zeer haastige werkwijze voor het vervaardigen van de vlaggen. In de afstand en vorm van de takken zat geen systematiek, ze waren ook niet symmetrisch. Het uitknippen is destijds mogelijk met grote vaart gebeurd.

Modern materiaal

Voor de replica is gekozen om modern materiaal te gebruiken. De vlag moest wel stevig worden, maar hoefde niet buiten aan een mast te wapperen. Wit en roodpaars doek van nylon werd in een stoffenzaak aangeschaft. De vlag kreeg een afmeting van 6 x 4 meter. Na een opstartfase besloten de vrijwilligsters het doek per kwart te naaien en te knippen. Daarbij bleek het voor hen als gestructureerde personen lastig om slordig en asymmetrisch te werken, dit is dan ook niet gelukt.

Net zoals bij de historische originele voorbeelden maar dan tegengesteld, werden de witte takken van het takkenkruis op de rode stof genaaid, omgekeerd en uitge-

4. De uitgerolde historische vlag in het depot te Amersfoort in 2022. Foto AWF

5. De vier kwarten worden buiten aan elkaar geregen tot een volledige vlag ontstaat. Foto A. Vissie

7. Gravure door Jan Luyken met boven in de grote mast Jan Haring die de vlag afsnijdt. Collectie A. Weel, Hoorn

knipt, zodat ook hier het witte doek aan beide zijden te zien was (Afbeelding 5). Vervolgens werden de vier kwarten aan elkaar genaaid. Dat was op een gewone naaimachine nog een hele uitdaging, maar lukte uiteindelijk toch. Aan de korte zijde van de vlag naaiden ze grote lussen zodat hier een stok voor het ophangen kon worden ingeschoven.

De opzet was om op de locatie van de viering, de Oosterkerk in Hoorn, de vlag op een goed zichtbare plaats te hijsen. Omdat de balken van de kerk op wel twaalf meter hoogte liggen en zodoende onbereikbaar waren, werd met enig kunst en vliegwerk in de zuidelijk deel van het schip de vlag aan een vier meter brede stok als proef gehesen. Het resultaat was verbluffend. De zon scheen door de kerkraden op de vlag,

de gehele kerk vulde zich met deze tot leven gebrachte trofee (Afbeelding 6). De proef was geslaagd, het wachten was op de grote dag.

Grote Kerk

De discussie over welke buitgemaakte vlag nu destijds in Hoorn in de Grote Kerk hing, was echter niet voorbij. De Spanjaarden gebruikten, als erfopvolgers van de Bourgondiërs, de Bourgondische vlag. Deze bestond in de varianten met een wit, rood en blauw veld en diverse kleuren takkenkruisen. Ook beschilderde vlaggen met daarop het Spaans-keizerlijk of koninklijk wapen of afbeelding van een rooms-katholieke heilige. De rood-geel-rode vlag van het huidige Spanje werd niet gebruikt, mogelijk omdat die het Spaanse te veel

onderstreepte en niet het Bourgondisch-eigene, een vlag die ook in de Noordelijke Nederlanden eerder in gebruik is geweest.

Uit historisch onderzoek bleek dat in deze kerk met zekerheid een buitgemaakte vlag van een Spaans schip moet hebben gehangen.² Was het de Maria-vlag, de Lepanto vlag of toch de Bourgondische vlag? Op de kunstwerken die de slag afbeelden, zijn tal van vlaggen geschilderd. Het kan elke destijds gebruikte vijandelijke vlag zijn geweest. Deze vraag is daarom tot op heden onoplosbaar.

Jan Haring

Daarnaast discussieerde men over de rol van de held van de Slag op de Zuiderzee, de geuzenmatroos Jan Haring. Zijn heldendaad bestond eruit dat hij tot boven in de

6. De replica van de Bourgondische vlag opgehesen in het zuidelijke schip van de Oosterkerk te Hoorn, september 2023. Foto AWF

grote mast van het admiraalsschip klom en daar de vlag van de admiraal lossneed (*Afbeelding 7*). Hiermee klom hij via het want naar beneden waar op dat moment een man tot man gevecht gaande was. Hij werd getroffen door een Spaanse kogel, viel met vlag en al op het dek en stierf. De vlag van de commandant was verdwenen. Dat was het signaal voor de overige schepen dat de slag was verloren en dat ze de aftocht moesten blazen. Jan Haring kreeg in Hoorn een heldenbegroefing.

Uit historisch onderzoek ten behoeve van de Slag op de Zuiderzee is echter nergens gebleken dat Jan Haring daadwerkelijk bestaan heeft, laat staan dat hij de vlag heeft losgesneden. Pas decennia na de Slag op de Zuiderzee duikt hij in de bronnen op. Daarmee kunnen we ervan uitgaan

dat het epos van Jan Haring een constructie uit de 17de eeuw is.

Symposium

Op 11 oktober 2023 was het zover. Tijdens een symposium gewijd aan de Slag op de Zuiderzee werd de publicatie over deze historische gebeurtenis uitgereikt. Daarna werden de verzamelde burgemeesters van de zeven West-Friese gemeenten gevraagd gezamenlijk, onder leiding van de fictieve Jan Haring, de vlag in de Oosterkerk te hissen. Onder luid applaus gebeurde dat en de replica van de op de Spanjaarden buitgemaakte vlag vulde glorieus de kerk.

Gedurende festiviteiten hing de vlag daar en werd enkele weken later gestreken. Het ligt in de bedoeling de traditie in ere te houden en jaarlijks de

Bourgondische oorlogsvlag in Hoorn te hissen zodat deze lang onderbelichte episode in de Nederlandse geschiedenis niet zal worden vergeten. □

Dank aan Jeroen ter Brugge, Ans Vissie, Els Winters, Hans van Poelje, Etienne van Paridon en Mark Sijm.

***Michiel H. Bartels** (1965) is archeoloog bij Archeologie West-Friesland in Hoorn. Voor de viering van 450 jaar Slag op de Zuiderzee ontplooid hij talrijke initiatieven, waar onder het laten vervaardigen van een grote vlag.

Noten

1. Nierop 2004, 477.
2. Brozius, 2023, 189-190.

Literatuur

Brozius, J., 2023. Trofeeën van de strijd, in: M. H. Bartels, J. de Bruin & P. Swart (red.), *De Slag op de Zuiderzee 1573, een ommekeer in de 80-jarige oorlog*. Wormer, 188-205

Bruin, de, J., 2023. De Slag op de Zuiderzee, in: M. H. Bartels, J. de Bruin & P. Swart (red.), *De Slag op de Zuiderzee 1573, een ommekeer in de 80-jarige oorlog*. Wormer, 88-117.

Nierop, H. van, 2004. Van wonderjaar tot Alteratie 1566-1578, in: M. Carasso-Kok (red.) *Geschiedenis van Amsterdam I, een stad uit het niets tot 1578*, 451-481.

Nijmeegs Schippers Antependium

Het Nijmeegs Schippers Antependium, eind 15de eeuw, hoort tot de topstukken van de Nederlandse textielkunst. Het is met prachtige stoffen, garens en draden uitgevoerd om voor een altaar te hangen. Het doek van 220 bij 98 cm ligt in het **Valkhof Museum** te Nijmegen (inventarisnummer C.I.D.1). Het heeft ook een eigen website: www.antependium.nl.

Het antependium is gemaakt in de stijl van de Rijngotiek met Italiaanse damast. Daarop zijn geborduurde applicaties aangebracht met

Rijngotische afbeeldingen. De onderzijde van het Antependium is van linnen met geheel uitgevuld borduurwerk. Er wordt rijk gebruik gemaakt van goud- en zilverdraad. Centraal op het antependium staat een koggeschip onder patronage van een koninklijke Maria en een heldhaftige Olof. Het schip voert twee banieren.

Het antependium is gemaakt in opdracht van het Schippersgilde van Nijmegen. Met dit luxueus uitgevoerde altaardoek wilden de schippers hun belang voor de stad en hun

voornaamheid uitstralen. Nijmegen kende in de tweede helft van de 15de eeuw een grote welvaart door de activiteiten van de schippers die vaak ook handelaren waren. Na de Elizabethvloeden was het scheepvaartverkeer gedwongen langs Nijmegen te varen en dat betekende naast tolgeden ook overslag van goederen. Zo werden rijke schippers zelfs geldschietters van de hertog en dwongen ze macht af binnen het stadsbestuur. Dan laat je dus een rijk uitgedoste gekroonde Maria met maar liefst drie gewaden borduren en een koninklijke Olof

met een deels verguld harnas. Het bezit van een vaak sjiek harnas was in die tijd verplicht voor de goeude burgerij. De enige uitzondering op al die rijke afbeeldingen is een naakte Jezus. Dat is een teken des tijds waarmee de Moderne Devotie opriep om terug te keren naar de eenvoud van het ware geloof.

De kogge, de bron van inkomen, wordt majestueus gepavoiseerd afgebeeld met wimpels in de kleuren zwart en rood van Nijmegen. Ook de mastkorf met volle bewapening staat voor

machtsvertoon. Rechts de banier van de vrije rijksstad Nijmegen met adelaar en links, vol trots in zijn geheel afgebeeld, die van Gelre.

De banier van Gelre is een fascinerend wapen omdat daarmee Willem I in 1393 met twee leeuwen toonde dat hij als heerser over Gelre en Zutphen ook Gulik erbij kreeg. Ondanks de afscheiding in 1432 bleven de hertogen van Gelre de dubbele leeuw gebruiken. Het huidige Gelderse wapen is identiek aan het wapen van 1393.

Links staat de sinds 1339 gekroonde gouden leeuw, ontzagwekkend met felrood getongd en genageld en een gespleten staart (Gelre en Zutphen). Rechts staat de oorspronkelijk zwarte leeuw van Gulik ook ontzagwekkend felrood getongd en genageld en onderdeel van het wapen van Gelre geworden en gebleven.

Hubert C.W. Hendriks
Executive Stichting Vlegel, beheerder van website
www.antependium.nl

Blauw, geel en zwart kleuren het groene Gelderland

De blauw-geel-zwarte banenvlag van Gelderland wordt in de provincie door vrijwel niemand uitgestoken. Twee zichzelf ridders noemende presentatoren van TV Gelderland hebben er een missie van gemaakt Gelderland een andere, trotse vlag te geven. Ze krijgen veel bijval. De huidige vlag werd na veel vallen en opstaan uiteindelijk in 1953 ingevoerd. Zo kreeg Gelderland een vlag bedacht door hoge heren... formalistisch en zonder ziel.

Door JACOBUS TRIJSBURG

De geschiedenis van de huidige Gelderse vlag begint in 1913 als Titus van der Laars, docent heraldiek aan de Rijkschool voor Kunstnijverheid te Amsterdam, in zijn boek *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland* op grond van de kleuren van het provinciewapen een blauw-geel-zwarte vlag als provinciale vlag voor Gelderland bepleit. Door als *tweede optie* een geel-blauwe vlag te noemen, lijkt hij de juistheid van zijn keuze te betwijfelen. (Afbeeldingen 1)

De geschiedenis eindigt op 13 april 1953, als Provinciale Staten van Gelderland verhaalde vlag officieel vaststellen: drie liggende banen van gelijke hoogte, te weten van boven naar beneden: blauw, geel en zwart. Dan zijn we veertig jaar verder en heel wat ervaringen rijker. Hoe dat zit, zal verderop uit de doeken worden gedaan...

Slagvelden

De vlag blijkt een veel rijkere lading te dekken als we teruggaan in de geschiedenis, waar het wemelt van banieren, vanen en wimpels. Een vluchtige verkenning van slagveld en toernooiveld waar de landsheer met bannerheren, vazallen en ridders eer en roem dacht te vergaren, levert al iets op.

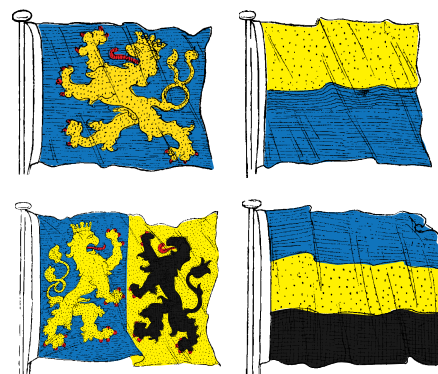
Tijdens de Slag bij Woeringen (1288) streed Reinald I, graaf van Gelre, onder eigen banier. Zijn schild van azuur (blauw) was beladen met

de klimmende leeuw van goud, genageld van keel (rood), vergezeld van blokjes van goud. De jongere afbeelding uit Jan van Boendale's *Brabantsche Yeesten* wijkt af; de blokjes ontbreken en de leeuw draagt een dubbele staart. De graaf (rechts) en zijn banierdrager (boven) zijn in beeld en beiden dreigen te vallen. (Afbeelding 2) Een banierdrager kon twee sergeants ter bescherming hebben; juist diens val zou verwoering en wanorde teweeg kunnen brengen.

Pas als zijn zoon graaf Reinald II in 1339 de hertogstiel verwerft, krijgt de leeuw de dubbele staart, zijn gouden kroon en de rode tong, zoals afgebeeld in de Gronings-Zutphense Maerlant. Aart Noordzij merkt op dat de abt van Mariënwaard dit manuscript mogelijk voor deze eerste Gelderse hertog liet vervaardigen. (Afbeelding 3)

Medestanders van Reinald I bij Woeringen streden onder hun eigen banier, met name de heren Diederik van Meurs, Frederik van Baer (van Rheden), Gerard van Batenburg, Gossuin van Born en Diederik van Keppel.

Tijdens de Slag bij Straelen (1468) hield de dodelijk getroffen heer Thijs van Eyll, banierdrager (tevens raad en hofmeester) van de Gelderse hertog Adolf van Egmond, zich nog een kwartier lang staande, de banier in zijn hand geklemd, tot hij er dood bij neerviel. De wimpels en banieren, achtergelaten door de in paniek gevluchte vijand, bracht men later als

1. Voorstellen voor Gelderse vlag van Titus van der Laars in 'Wapens, vlaggen en zegels van Nederland' (1913).

trofee over naar de kerk van Venlo. Gerard Nijsten verhaalt hiervan in zijn dissertatie over Het Hof van Gelre.

Vlagvertoon

In 1386 verleent Catharina van Beieren-Holland, hertogin van Gelre, aan Willem Maelwael de opdracht haar banier te maken evenals vijftig wagenwimpels. Haar man, hertog Willem I van Gelre (1364-1402), leidt een avontuurlijk leven, dat hem tot in de verre uithoeken van Europa brengt, met een stroom van opdrachten aan Herman Maelwael, zijn broer Willem en diens zoon Johan tot gevolg.

De Slag bij Niftrik (1388) waar de hertog met zijn ruiters via een list een Brabantse invasie weet te keren, bezorgt de Maelwaels extra werk. Dat jaar volgt de knieval van Willem I

2. De Slag bij Woeringen 1288. Op de rechterhelft: hertog Jan I van Brabant (links) zegeviert over Reinald I van Gelre (rechts).

Uit: Jan van Boendale, *Brabantsche Yeesten, Zuidelijke Nederlanden, 15de eeuw*. Koninklijke Bibliotheek Brussel / KBR, HS IV 685, fol. 113-114.

3. De gekroonde leeuw met dubbele staart van goud, rood getongd, in een gouden beginniaal, versierd met rood en blauw, toont het vernieuwde Gelderse wapen na de verheffing van graaf Reinald II tot hertog in het jaar 1339.

Gronings-Zutphense Maerlant handschrift, UB HS 405, fol. 15r.

4. De knieval van Willem, hertog van Gelre, voor de Franse koning Charles VI, in 1388 bij Körrenzig aan de Roer.

Miniatuur uit de *Kroniek van Jean Froissart*, editie in het Middel Nederlands uit het Frans vertaald door Gerrit Potter van der Loo (* ca. 1395 - † 1454); handschrift in de KB Den Haag, 130 B 21; fol. 359v. Vlagvertoon en wapenschildjes in het legerkamp van Charles VI bij Körrenzig.

voor de jonge Franse koning Charles VI bij Körrenzig om – op diens verzoek – af te zien van een veldslag, omdat het Franse leger aan het einde van zijn krachten was na een slopende tocht door de Ardennen onder barre weeromstandigheden. Het imponerend optreden van Willem met zijn piekfijn uitgedost leger stal de show en leidde tot groot respect zowel voor Willem als voor het talent van de Nijmeegse kunstenaars. (Afbeelding 4) Johan Maelwael kon voor de Franse koningin aan de slag en later voor Filips van Bourgondië, van wie zijn neven, de gebroeders Van Lymborch, ook een eervolle opdracht kregen.

Rekeningen vermelden trompetwimpels, vervaardigd door de oom van Johan, Herman Maelwael, voor een toernooi in Kreuznach in 1390. Bovendien 113 wimpels en schilden om de herberg waar hertog Willem I verblijven zou, op te tuigen. Ook liet hertog Willem bij het Maelwael-atelier wimpels vervaardigen om de schepen te paviseren waarmee hij naar Engeland voer, waar hij door Richard II ingelijfd werd in de Orde van de Kousenband (10 mei 1390).

Van alle Gelderse landsheren was Willem I de meest reislustige: zevenmaal naar de Ordenstaat, telkens met talrijke trompetwimpels, vlaggen en wapenschilden. Na 1393 liet Willem I een nieuw zegel snijden, toen hij na de dood van zijn vader hem opvolgde als hertog van Gulik; thans het wapen van Gelderland.

Voor het beleg van Schönforst maakte Willem Maelwael in 1396 banieren en wimpels van zijde, gouddraad en bladgoud. Dit alles is slechts een greep uit een veelheid van bronnen, na te lezen op de website www.maelwael-vanlymborchstudies.com. Gerard Nijsten beschouwt al dit vlagvertoon als een van de tekenen van een groeiproces naar territoriale identiteit.

In de 15de eeuw bleef vlagvertoon ook voor zijn opvolgers van belang. Bij het beleg van Buren (1435) liet Arnold van Egmond 107 vierkante wimpels aanschaffen van *beyden syden verwapent myt Gelre ende Gulich en drie grote wimpelen van syden doick up verwapent myt Gelre ende Gulich van golde ende silver* op kosten van de waldgraaf van het Rijkswoud.

Op de voorsteven van het Hanze-schip op het 15de-eeuws antependium van het Schippersgilde van Nijmegen is een banier geplaatst, heraldisch rechts in azuur de Gelderse leeuw van goud, gekroond van hetzelfde, dubbelstaartig, rood getongd en rood genageld. Dit uniek borduursel, dat zich in het Nijmeegse museum Het Valkhof bevindt, wordt

5. Windvaan van de 'Dikke Tinne', bodemvondst 1990, gepubliceerd door de provinciaal archeoloog drs. Rudi S. Hulst, collectie Gelders Archeologisch Centrum.

Links de beschildering achtergebleven in de modder, gemaakt door Gerrit Kouwenhoven, streekarchivaris Epe-Hatter-Heerde-Epe, bij de ontdekking in 1990.

Rechts reconstructie van de zwarte leeuw van Gulik en de gouden leeuw van Gelre, zoals aangetroffen op de windvaan van de 'Dikke Tinne', Voerman Museum Hattem.

nader beschreven in Het Museumstuk, op pagina's 16 en 17 van deze *Vlag!*.

Dikke Tinne

Het meest spectaculaire relict is de koperen vaen, bestemd voor de 'Dikke Tinne', het hertogelijk slot te Hattem. Het is op 31 januari 1990 teruggevonden. Enigszins herkenbaar is de beschildering met het hertogelijk wapen van Reinoud IV, hertog van Gulik en Gelre (1402-1423). Het vertoont de beide leeuwen, die eveneens – maar dan andersom – in het wapen van Gelderland voorkomen. Voor Gulik in goud de omgewende leeuw van sabel (zwart), voor Gelre in azuur (blauw) de leeuw, dubbelstaartig en gekroond van goud. (Afbeelding 5)

Drs. Maarten van Driel, archivaris bij het Gelders Rijkarchief, wist de makers van deze windvaan in de hertogelijke rekeningen op te sporen: *Gelis die Copersleger* en *Evert Beeldemaker* uit Arnhem. Nijsten kwam in het hertogelijk archief dergelijke windvanen tegen, vervaardigd voor de kastelen van Buren en Montfort en voor de Bruelpoirten van Geldern.

Tenslotte zij vermeld de banier van Gueldres, die als tweede, na Vlaanderen en voor Brabant, werd meege dragen in de ceremoniële uitvaartstoet van keizer Karel V op 29 december 1558 te Brussel. Aldus kwam de overleden keizer als landsheer van het hertogdom Gelre – zonder Gulik – in beeld. Deze banier vertoont in azuur een klimmende leeuw van goud, waaraan de hiervoor gesignaleerde specificaties ontbreken. Deze afbeelding is ontleend aan de uitgave van Plantijn. (Afbeelding 6) Het Rijksmuseum in Amsterdam bezit een gravure die

6. (detail met Gueldres) La magnifique et sumptueuse pompe funèbre faite aus obseques et funérailles du trèsgrand et trèsvictorieux empereur Charles cinquième, célébrées en la ville de Bruxelles le XXIX. jour du mois de décembre M.D.LVIII. par Philippes Roy catholique d'Espagne son fils. Éditeur :

A Anvers, de l'imprimerie de Christophle Plantin : M. D. LIX. Avec privilege. Date d'édition : 1559. Fol. 14

7. Brussel 29 december 1558, ceremoniële uitvaart Keizer Karel V, nr 8: detail: paardendek hertogdom Gelre, Joannes van Doetechum / Hieronymus Cock 1619

Coll. Rijksmuseum RP-P-OB-78.639 Catalogue reference FMH 412-B/8 Atlas van Stolk 265 New Hollstein Dutch 91-2 Het wapen Gelre/Gulik herinnert aan Willem I (*1363-†1402). Hij verenigde Gelre en Gulik in 1393 na de dood van zijn vader, voordien hertog van Gulik.

overeen komt met het huidig Gelders wapen. (Afbeelding 7) Dit wapen is door bekende kaartmakers, onder wie Bleau, steevast nagevolgd.

Vlaggendossier

Hiermee eindigt het vlagvertoon van de Gelderse graven en hertogen en gaan we na wat de provincie Gelderland volgens de bronnen onder andere in het vlaggendossier van de provincie Gelderland ermee deed in de loop van de 20ste eeuw...

De rijksarchivaris in Gelderland, jonkheer A.H. Martens van Sevenhoven, geeft zijn visie hierop in zijn brief van 19 mei 1939 aan de griffier van de Staten van Gelderland:

“Onder terugzending van den brief der gebroeders Faber te Amsterdam kan ik u mededelen, dat de Geldersche hertogen wimpels hebben gevoerd in de kleuren van het Geldersche Huis (blauw en goud), doch dat de Staten van Gelderland ten tijde van de Republiek der Vereenigde Nederlanden de rood-wit-blauwe vlag voerden, die thans nog onze vlag is. Of het gewenscht is, naast dit aloude symbool van onze nationale eenheid een officieele provinciale vlag in te voeren, zou ik niet durven beoordeelen. Wil men echter bij feestelijke gelegenheden met speciaal Geldersche kleuren voor den dag komen, dan zijn het blauw en goud (of geel) der Geldersche hertogen wel de aangewezen kleuren.”

Officieus: Geel-blauw

Als in de jaren dertig van deze eeuw telkens door derden naar de Gelderse vlag wordt geïnterformeerd, baseert het provinciaal bestuur zich bij de beantwoording steeds op het advies van de rijksarchivaris. De brief van 19 mei 1939 vormt van dat advies de uiteindelijk schriftelijke bevestiging. Maar ook vóór genoemde datum hield men zich aan zijn eerder – mondeling gegeven – advies.

Dit blijkt al uit de eerste uitgaande brief over deze aangelegenheid van 31 maart 1936, die de Commissaris der Koningin aan de bibliothecaris van het Instituut voor Scheep- en Luchtvaart te Rotterdam richtte:

“In antwoord op uw brief d.d. 17 maart j.l. no 310 C.Tr. heb ik de eer u mede te deelen, dat een vlag van de Provincie Gelderland nimmer officieel is vastgesteld. Officieus mag worden aangenomen dat zij bestaat uit twee liggende banen, boven geel, beneden blauw.”

De minuut waaraan deze tekst is ontleend, bevat een aantekening waaruit de betrokkenheid van rijksarchivaris Martens van Sevenhoven blijkt:

“De Afd. is tot nevenstaande brief gekomen na

overleg met den Chartermeester, die met den Rijksarchivaris tot de conclusie kwam dat de blauw-gele vlag (de kleuren van de linkerhelft van het wapen) moet worden aangenomen.”

Sedertdien wordt aan derden, die naar de Gelderse vlag informeren, steevast deze geel-blauwe vlag als officieuze vlag voorgesteld. Echter, de boven aangehaalde brief van de Gelderse rijksarchivaris noemt dezelfde kleuren in omgekeerde volgorde. Misschien hield hij zich aan de heraldische beschrijving van het wapen, die eerst het blauw van het schild en vervolgens het goud van de leeuw noemt. De volgorde geel-blauw kon de voorkeur krijgen op grond van het gebruik in de vlaggenkunde als bovenste baan de kleur van de wapenfiguur en daaronder die van het schild aan te houden.

De brief van Martens van Sevenhoven uit 1939 zal niet geschreven zijn met het oogmerk in de volgorde van de gebezigde kleuren verandering te brengen, maar in verband met een eventuele officiële vaststelling. De kern van de brief schuilt allicht in de bedekte waarschuwing:

“Of het gewenscht is, naast dit aloude symbool van onze nationale eenheid een officieele provinciale vlag in te voeren, zou ik niet durven beoordeelen.”

Die boodschap lijkt wel degelijk te zijn overgekomen. Tot officiële vaststelling van een vlag komt het niet. Was dat wel gebeurd, dan zou Gelderland nu dezelfde vlag hebben als Oekraïne, dat deze kleuren in september 1991 herinvoerde.

Nationale eenheid

Achteraf bezien lijkt de officiële bevestiging van het wapen bij Koninklijk besluit van 10 oktober 1935 (Afbeelding 8) de stroom van verzoeken om inlichtingen over de vlag welhaast in gang te hebben gezet. In het betreffende dossier uit het archief van de provincie staat de aantekening d.d. 24 januari 1937:

“Het valt op dat de belangstelling voor de Gelderse vlag toeneemt. Zou het geen aanbeveling verdienen te bevorderen dat deze officieel wordt vastgesteld?”

Het was wel de eerste, maar zeker niet de laatste keer dat op vaststelling werd aangedrongen.

In 1938 zat koningin Wilhelmina veertig jaar op de troon. Op 6 september van dat jaar vond op de Dam in Amsterdam een jeugdmanifestatie plaats. Uit alle toen 1056 gemeenten kwamen hulde brengen aan de vorstin. Iedereen droeg een defileervaandel mee, dat was opge-

12. Het Gelderse provinciewapen werd op 10 oktober 1935 bevestigd middels een Koninklijk besluit. Op het schild staan een Gelderse en een Gulikse leeuw.

9. Het vaandel dat de Larense jeugddelegatie meevoerde tijdens het defilé voor koningin Wilhelmina op 6 september 1938 in Amsterdam.

bouwd uit de provinciale kleuren met in de broektop het gemeentewapen. De Gelderse afgevaardigden hadden allemaal een vaandel in de kleuren geel en blauw, die aan hen was gegeven door het Centraal Bureau Jeugdhulde 1938, dat het defilé organiseerde. (Illustratie 9)

Onder de argumenten die voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog tegen de officiële vaststelling van een Gelderse vlag hebben gepleit, is er één zeer tekenend voor de situatie waarin Nederland destijds verkeerde, die van oorlogsdreiging en mobilisatie. Naar aanleiding van het verzoek van de directeur van gemeentewerken van Katwijk om inlichtingen over de Gelderse vlag lezen we in de marge:

“Ben tegen invoeren van nieuwe provinciale vlaggen, nu juist nationale eenheid moet worden gedemonstreerd.”

De aantekening dateert van woensdag 17 april 1940, minder dan een maand voor de Duitse inval, die op 10 mei 1940 plaatsvond. De bedekte waarschuwing van Martens wordt hier als het ware op scherp gesteld. De Katwijkse directeur gemeentewerken kreeg het geijkte antwoord, niettegenstaande de opmerking van dezelfde hand:

“Niemand zal uit het hijschen van een geel-blauwe vlag afleiden, dat de Geldersche vlag

wappert. Zoo gewenscht, zou men het wapen op een vlag kunnen aanbrengen.”

Hier zien wij, juist door het uitblijven van een officiële vaststelling, de deur op een kier gezet voor een merkwaardig insluipsel: het naar believen toevoegen van het wapen van de provincie.

Drenthe

Op 19 februari 1947, bijna twee jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog, besluiten Gedeputeerde Staten van Drenthe een provincievlag vast te stellen. Die provincie is de eerste die zo'n vlag aanneemt. Overijssel volgt een jaar later. Weer een jaar later doet Zeeland het.

De algemene verwachting was dat andere provincies, dus ook Gelderland, hetzelfde zouden doen. Verzoeken om inlichtingen over de Gelderse vlag blijven in Arnhem binnenkomen. Een voorbeeld is de brief van de griffier van 16 juni 1947 in antwoord op het schrijven van 24 april 1947 van de Secretaris van de Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding in Den Haag:

“Indien men bij een vlaggendéfilé, zoals u zich voorstelt bij gelegenheid van de Vierdaagse Afstandsmarsen te organiseren, ook de provinciën vertegenwoordigd wil zien, zijn voor Gelderland het goud (of geel) en blauw der Gelderse hertogen de aangevozen kleuren. Bij een zodanige gelegenheid zou gebruik kunnen worden gemaakt van een Gelderse vlag, bestaande uit twee liggende banen, boven geel, beneden blauw.”

In de minuut van deze brief stond nog een alinea, die echter is geschrapt, luidend:

11. Gelderse vlag vastgesteld op 13 april 1953 door de Staten van Gelderland.

Prinsenvlag met Gelders wapen

Ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden (1581–1795) was Gelderland daarin één van de zeven autonome provincies. Officieel heette het: Hertogdom Gelre en het Graafschap Zutphen. Uit die tijd zijn twee vlaggen bekend die als Gelders mogen worden beschouwd.

Gelderland bestond uit drie autonome delen: de kwartieren Nijmegen, Veluwe en het graafschap Zutphen. Deze stelden de Staten van Gelre en Zutphen samen, die op zijn beurt de afvaardiging aanwees voor de Staten-Generaal in Den Haag.

De Staten van het Kwartier van Nijmegen besloten, aldus het kwartierreces van 14 december 1663, schipper Johan van Bislyck “een nieuwe vlag met het Quartierswapen” te verlenen omdat hij de gedeputeerden enkele malen naar Zaltbommel had gevaren. Geen verdere aanwijzingen van de andere elementen in deze vlag.

De Staten van Gelre en Zutphen gunden 8 november 1773 scheepsbouwer Jan van Brakel in Rotterdam de bouw van een statenjacht. In 1857, op zoek naar informatie over Gelderse vlaggen, vond de eerste provinciale rijksarchivaris Isaac Anne Nijhoff, het bestek van het gaffel-spiegeljacht, waarin over vlaggen wordt gezegd: “Alles wat vlaggenmakerwerk is, namelijk een vlag, een wimpel agter op Prins met het wapen van de provincie daar in geschildert, een dito vlag op de mast en een dito op de nock van de gaffel, een wimpel op de mast, een geus op de boegspriet, alle meede Prins en met dito Provinciale wapen geschildert, en alles best doek, en vier vergulde knoppen en een dito op de mast, alle de vlaggen en wimpels van breete en lengte naar den eijch van zoo een jacht.”

In 1773 werd met “Prins” de prinsenvlag in de kleuren rood, wit en blauw bedoeld, ten teken dat het schip thuishoorde in de Republiek. Uit die tijd zijn vlaggen van andere Staten bekend, aan de hand waarvan valt op te maken dat het Gelderse wapen in het midden van de witte baan was geplaatst. Het Gelderse wapen toonde in de tijd van de Republiek de Gelderse- (goud op azuur) en de Zutphense (keel op zilver) leeuw.

Jos Poels

Vlag die de Staten van Gelderland in 1773 bestelden voor op het statenjacht. Reconstructie Theun Okkerse

“Wellicht verdient het aanbeveling, duidelijkheidshave, in de vlag een afbeelding op te nemen van het wapen der provincie Gelderland, indertijd officieel vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 10 oktober 1935, nr. 45, hetwelk tot dat doel in afdruk hierbij wordt gevoegd.”

De uitgaande brief mocht kennelijk geen aanbeveling op dit punt bevatten en stelt kort en bondig:

“Voor het geval u in de vlag wenst op te nemen een afbeelding van het Gelders wapen, voeg ik een afdruk daarvan hierbij.”

Commercie

Onder de briefschrijvers scharen zich na de oorlog opnieuw de Gebroeders Faber te Amsterdam. Hun interesse in de Gelderse vlag blijkt geen liefhebberij, maar is van zakelijk belang. Ze waren vlaggenfabrikanten en niet de enigen. In het archief paraderen mee: Verkade's Vlaggenfabriek te Vlaardingingen, K. van Kalsbeek te Den Oever en het

Kunstatelier Paul Brand te Voorburg.

Op een prijscourant van vlaggenfabrikant Ed. W. van Vliet te Groningen prijkt bij de vermelding van de Gelderse vlag de aantekening: ‘Hoe ziet deze vlag eruit?’ Die zag er natuurlijk niet uit zoals het hoort, simpel omdat er op dat moment – we schrijven 1952 – nog altijd geen officiële vlag was vastgesteld. Alle vlaggenfabrikanten hadden voor de muziek uitgelopen met een officieuze vlag. Hun geel-blauwe vlaggen met of zonder provinciewapen konden de lappenmand in toen men op 13 april 1953 overrompeld werd door een vlag met een andere kleurstelling.

Wederopbouw

De eerste informatie over deze nieuwe Gelderse driekleur dateert van medio 1949, aangetroffen in een intern stuk in het betreffende dossier. Als de Zeeuwse afdeling van de Bond van Plattelandsvrouwen een Gelderse vlag te leen vraagt, dreigt de geel-blauwe vlag te worden afgeschreven. De kleurstelling blauw-geel-zwart wordt met

kracht van argumenten bepleit in een ongesig-neerd stuk in een onbekend handschrift. De schrijver is goed gedocumenteerd en heeft zelfs de rijksarchivaris, mr. A.P. van Schilfgaarde, telefonisch geraadpleegd. Ook die geeft de voorkeur aan de kleuren blauw-geel-zwart. In zijn uitvoerige notitie verwijst deze anonus naar Van der Laars.

Achteraf blijkt dat D.J.G. Buurman, destijds werkzaam bij de provincie Gelderland de auteur van dit advies was. Hij verwierf naderhand grote verdienste als directeur van de *Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen*. De afdeling reageert met een 'Nota', een gestructureerd overzicht met een serie aandoenlijk wapperende vlaggen in de bekende kleuren in verschillende volgorde met en zonder provinciewapen. De afdeling pleit ervoor dat er een keuze wordt gemaakt tussen geel-blauw en blauw-geel-zwart.

De tijd van de wederopbouw kent echter andere prioriteiten dan het officieel vaststellen van dit symbool, getuige de aantekening in de marge:

"De vaststelling van een officiële Gelderse vlag lijkt mij thans geen zeer urgente zaak. Er staan belangrijker en dringender zaken op het programma. Wordt deze aangelegenheid te eniger tijd actueel, dan zullen de geproduceerde nota's over de zaak goede diensten kunnen bewijzen."

Het incident lijkt daarmee gesloten, want de volgende briefschrijver krijgt de geijkte reactie voorgeschoteld:

"In antwoord op Uw bovenvermeld schrijven deel ik U mede dat een vlag voor de provincie Gelderland nimmer officieel is vastgesteld. In de praktijk wordt tot dusverre wel gebruik gemaakt van een vlag, bestaande uit twee liggende banen, boven geel, beneden blauw, de kleuren der Gelderse hertogen."

We mogen aannemen dat de Zeeuwse Plattelands-vrouwen dezelfde boodschap thuis kregen.

Uw aanvankelijk plan

Een stuk van 14 mei 1952 met de opdruk 'Nota' en 'spoed' stelt de vlaggenkwestie opnieuw ter sprake. Nu gaat het om het beschikbaar stellen van de provincievlag voor de tentoonstelling 'De geschiedenis der Staten-Generaal'. Besloten wordt de rijksarchivaris met spoed te vragen welke kleuren hij prefereert en of hij een schriftelijke motivering voor zijn advies wil geven.

Geïnspireerd door een inmiddels vier jaar oude circulaire over de samenstelling van pro-

vinciale vlaggen van het ministerie van Binnenlandse Zaken wordt ook besloten dit advies voor te leggen aan de Hoge Raad van Adel. Om te voorkomen dat men straks met adviezen maar zónder vlag zit, wordt ten slotte besloten een bestaande Gelderse vlag, in het bezit van het Gemeentemuseum voor f 60 van de gemeente Arnhem over te nemen en deze vlag tijdelijk ter beschikking te stellen aan de tentoonstelling. In de besluitvorming speelt het op afzienbare termijn gereedkomen van het nieuwe provinciehuis, Huis der Provincie genoemd, onmiskenbaar een hoofdrol.

Het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland krijgt snel en uitgebreid antwoord van mr. A.P. van Schilfgaarde, de Gelderse rijksarchivaris. Was hij op deze vraag voorbereid? Alvorens hij aan genoemd plan zijn instemming betuigt, verklaart hij eerst de keuze voor de drie kleuren volgens Van der Laars. Hij vervolgt met een academisch overkomende argumentatie over twee andere benaderingen. Hoewel hij ze verwerpt, wil ik ze toch noemen. De ene benadering was om de historische benaming Hertogdom Gelre en Graafschap Zutphen recht te doen, de andere om de kleuren van de Kwartieren van Nijmegen, Roermond, Zutphen en Arnhem in de vlag te vertegenwoordigen. Van Schilfgaarde stelt, dat de eerste benadering geen recht zou doen aan de overige delen waaruit Gelderland is samengesteld, en dat de tweede 'tot artistiek ongewenste resultaten aanleiding geven' zou.

"Resumerend lijkt mij er dus alle aanleiding toe te bestaan, Uw aanvankelijk plan te laten doorgaan, en de vlag met de banen blauw-geel-zwart als Provinciale vlag aan te nemen. Het zou nog te overwegen zijn om in de officiële standaard van de Provincie de Hertogshoed-of-kroon te plaatsen, hetzij in het midden van de gele baan, hetzij aan de broekzijde (aan de stok) in de blauwe baan."
(Afbeelding 10.)

Opvallend genoemd spreekt hij van 'Uw aanvankelijk plan', waarmee hij het initiatief tot herziening van de kleurstelling in blauw-geel-zwart duidelijk voor rekening van het provinciebestuur laat komen.

Overhaasting past niet

De Hoge Raad van Adel reageert 30 september 1952 positief, maar raadt het plaatsen van een hertogshoed of -kroon af:

"Immers – nog afgezien van het gecompliceerd maken van de vlag – zou het opnemen van één dezer attributen in beginsel minder juist zijn, omdat deze geen wapenfiguren, doch schilddekking zijn."

Daarmee was de weg geëffend en stond niets de officiële vaststelling van de blauw-geel-zwarte vlag meer in de weg. Maar nu betreedt de griffier van de provincie Gelderland mr. N. Hendrik Muller het strijdperk. Hij heeft Van Schilfgaarde al benaderd en laat de brief van de Hoge Raad van Adel aan hem doorzenden, alsmede een afbeelding van de hertogshoed op een vlagje, vervaardigd door mejuffrouw S. Slob (later mevrouw Kateman), naar het eerste ontwerp. In zijn griffiers memorandum komt hij met een nieuw ontwerp: Gulikse smalle zwarte baan verticaal langs de stok; twee brede Gelderse banen (blauw en geel) horizontaal daarop; hertogshoed op het trefpunt van de drie banen (facultatief).

10. De door de Gelderse rijksarchivaris Van Schilfgaarde voorgestelde Gelderse vlag met hertogshoed in het midden. Reconstructie Theun Okkerse

Hij schrijft:

"Indien deze keuze wordt gemaakt, zal wellicht nieuw advies van de Hoge Raad van Adel moeten worden gevraagd. Zaak wordt dan te laat voor a.s. Statenvergadering. Jammer, doch overhaasting past niet."

In een postscriptum voegt hij toe:

"Misschien kan Ir. Brouwer behulpzaam zijn bij het tekenen van nieuwe ontwerp. Hij heeft bijzondere interesse m.h.o. op vlaggen voor nieuw prov. huis."

Het antwoord van Van Schilfgaarde onthult wat Muller dwars zat:

"Wat betreft het plaatsen der banen, zo doet inderdaad de zwarte baan in de onderste baan ietwat somber aan. Of de plaatsing van de zwarte baan aan de broekzijde het sombere beeld veranderen zou, durf ik niet te zeggen zonder een afbeelding, liefst op grotere schaal gezien te hebben."

Over het ontraden van de plaatsing van een hertogshoed of -kroon is Van Schilfgaarde niet te spreken. Hij haalt voorbeelden aan van vlaggen waarvan zulke attributen wel deel uitmaken en stuurt zelfs het boek van de Duitse vlag-

genkundige Ottfried Neubecker, *Fahnen und Flaggen "te Uwer oriëntatie"* mee. Het meest verassend is dat Van Schilfgaarde nu zelf ook met een nieuw ontwerp komt:

"Ik vraag mij af, of het op esthetische gronden niet beter zou zijn zich te bepalen tot de Gelderse kleuren in 3 banen horizontaal: blauw-geel-blauw. Voor zover mij bekend is er geen andere vlag in die combinatie. De middenbaan vertegenwoordigt dan de gouden Gelderse leeuw in het blauwe veld van 2 banen."

Laat die vlag wel elders in gebruik geweest zijn en zelfs is afgebeeld in *Les Belles Heures* van de gebroeders Van Limburg, Metropolitan Museum - New York (BH Lg14R, f. 223v.) Sommige auteurs leggen wat die vlag betreft een relatie met Bourgogne. Die duiding berust op een misverstand. Op afzienbare termijn zal de feitelijke oorsprong worden gepubliceerd.

Waardig

Op 15 november 1952 vraagt de Gelderse rijksarchivaris per telefoon om zijn advies aan te vullen.

"Bij plechtigheid nieuwe provinciehuis op 14 Nov. j.l. heeft Rijksarchivaris de voorlopige prov. vlag (blauw-geel-zwart; in drie horizontale banen) kunnen waarnemen. Hij heeft tevens het oordeel van enkele andere toeschouwers gevraagd. Zijn (en het algemeen) oordeel luidde: zeer waardige vlag; niet te somber door het zwart; gemakkelijk herkenbaar door zijn eenvoud en weinig voorkomende kleurencombinatie. Rijksarchivaris wil daarom als zijn eind-conclusie stellen: a. getoonde vlag verdient de voorkeur; b. de hertogskroon ware facultatief te stellen (te voeren in het midden van de gele baan); in het Statenvoorstel t.z.t. mede te delen, dat G.S. zich voorstellen, deze kroon steeds te voeren in de door het prov. bestuur gebruikte vlaggen."

Het standpunt van de rijksarchivaris werkt als een ijkpunt wanneer de tekeningen van ir. Brouwer arriveren. Ir. Brouwer was één van de architecten betrokken bij de bouw van het Huis de Provincie. Hij stelt naast het oorspronkelijk ontwerp A (van boven naar beneden: blauw, geel en zwart in drie liggende banen van gelijke hoogte), ter keuze een serie van vier nieuwe ontwerpen met als meest opvallende aspecten: herhaling van kleuren en wisseling van baanbreedtes; het is inmiddels 3 februari 1953. Muller schrijft in de marge zijn commentaar. Bij de keuze van Brouwer vindt hij het

zwart nog sterker spreken, de afwisselende breedte van de banen is hem te onrustig en tot besluit: *"Is A niet waardiger?"*

Wen zijn weer bij het oorspronkelijke ontwerp: blauw-geel-zwart. En dat wordt het dan ook. Over een hertogshoed of -kroon is een conceptbrief aan de Hoge Raad van Adel in het archief aangetroffen, maar of die is verzonden? Een antwoord ontbreekt in ieder geval. De vlag was wellicht waardig genoeg.

Op 13 april 1953 stellen, op het voorstel van Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten de Gelderse vlag vast. In het besluit wordt de vlag omschreven als: "drie liggende banen van gelijke hoogte, van boven naar beneden: blauw, geel en zwart." Het wordt, inclusief een kleurenafbeelding, bekend gemaakt in het Provinciaal Blad van Gelderland, nr 66 van 15 april 1953.

De Gelderse vlag is nooit door de bevolking omarmd. Zeker als het gebruik ervan wordt afgezet tegen het gebruik van de vlaggen van provincies als Friesland, Groningen, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg. Zou deze formele kleurstelling, die zo'n somber, fantasieloos

12. Bij de restyling van de huisstijl van de provincie werd groen aan de vlaggenkleuren toegevoegd, mede om het beeld te versterken dat Gelderland de groenste provincie van Nederland is.

karakter van de vlag veroorzaakt, hier debet aan zijn? De provincie verliet nota bene zelf het formele uitgangspunt door de welkomstborden die Gelderland aan zijn grenzen heeft staan, aan te vullen met groen. Ook bij de bushaltes is groen toegevoegd. Bij navraag (in 2005) blijkt die wijziging voort te komen uit de restyling van de provinciale huisstijl en mede het beeld versterken van de groenste provincie van Nederland (Afbeelding 12).

Op de regionale tv-zender TV Gelderland 'strijden' twee *Ridders van Gelre*, René Arendsen en Bas Steman, al jaren tegen de *Draak der Vergetelheid* met hun alternatieve Gelderse vlag als kenteken. (Afbeelding 13). Hun zoektocht

13. René Arendsen en Bas Steman, alias *Ridders van Gelre*, lopen op TV Gelderland al jaren met een alternatieve Gelderse vlag te wapperen.

(Foto © Omroep Gelderland 2024)

ging ooit van start bij de tombe van hertog Karel van Gelre in de Eusebiuskerk te Arnhem met het nobele streven het sluimerend besef van een authentieke Gelderse identiteit wakker te schudden. Daarbij viel hun oog terecht op één van de dragers van die identiteit, de Gelderse vlag. Ze koesteren de wens om Gelderland sterker te profileren en serieus gebruik te maken van de heraldische elementen uit het wapen.

Eerder dit jaar kreeg de Hoge Raad van Adel de Gelderse presentatoren als pleitbezorgers voor de verandering van de Gelderse vlag op bezoek. Hun vraag was of de huidige driekleur met horizontale banen blauw-geel-zwart vervangen kan worden door een meer aansprekende variant. Ja, dat zou kunnen, maar niet zomaar. Dit dient uiteraard te gebeuren via de geijkte procedure. Daar zijn ze nu druk mee bezig.

De twee 'ridders' krijgen ongetwijfeld meer Gelderland aan hun zijde. □

Jacobus Trijsburg is oud-directeur stichting Gelders Erfgoed, consulent voor geschiedbeoefening, musea en erfgoed in Gelderland (1977-2012). Dit verhaal is een geheel herziene en geactualiseerde versie van Trijsburgs "De Gelderse vlag gebaseerd op het wapen van de provincie Gelderland", verschenen in Gelders Erfgoed 1995-3, en de website "Het Woud der Verwachting" (2019-08-06).

Geraadpleegde literatuur

P.J.W. Beltjes, 'Het wapen van de soevereine provincie Gelderland en zijn voorgeschiedenis', in *Bijdragen en Mededelingen Gelre*, 66 (1972), 39-92.
M. Böck, *Herzöge und Konflikt, Das spätmittelalterliche Herzogtum Geldern im Spannungsfeld von Dynastie, ständischen Kräften und territorialer Konkurrenz (1339-1543)*, Geldern, 2013, 514 noot 833.
T. van der Laars, *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland. Geschiedkundige bijdrage omtrent wapens van Nederland en zijne provinciën, van het Koninklijk Huis, enz.* (Amsterdam, 1913, 69-70)
R.S. Hulst, 'Reinouds vaant te Hattem', in *Castellogica III* (1991), 251-257.
Der Name der Freiheit, 1288-1988. Aspekte Kölner Geschichte von Wörringen bis heute. Handbuch zur Ausstellung des Kölnischen Stadtmuseums in der Josef-Haubrich-Kunsthalle Köln; (Köln, 1988), 174, 187, 199.
A. Noordzij, *Gelre: dynastie, land en identiteit in de late middeleeuwen.* (Hilversum, 2009), 40 e.v.
G. Nijsten, *Het Hof van Gelre. Cultuur ten tijde van de hertogen uit het Gulikse en Egmondse huis (1371-1473)*. (Kampen, 1992), 133, 151, 188, 195-196.

Met vliegende vaandels en stille trom

Met Vliegende Vaandels, maar niet met slaande maar met stille trom. Zo was ons medelid Luitenant-kolonel (titulair) Willem Plink te karakteriseren. Hij overleed 25 oktober 2023 op 87-jarige leeftijd in zijn woonplaats Apeldoorn.

Willem Plink (rechts) op de Vlaggendag 2016 in het Airborne Museum waar hij uitleg geeft over vaandels en vlaggen. Naast hem vol aandacht majoor Erik Boels van het Garderegiment Grenadiers en Jagers. FOTO THEUN OKKERSE

Binnen Defensie was Willem Plink de grote deskundige op het gebied van militaire vaandels, standaarden en vlaggen. Zijn kennis kon hij kwijt in de commissie *Vaandels en Standaarden van de Traditiecommissie Krijgsmacht*, waarvan hij vele jaren lid is geweest. Hij deed dat altijd op bescheiden wijze. Vandaar de typering met stille trom.

Willem Plink heeft zich niet alleen ingezet op het gebied van vaandels en vlaggen, maar ook op het brede terrein van de militaire geschiedenis en het handhaven van de tradities van het Nederlandse leger.

Willem werd als kazernekind geboren op Borneo, waar zijn vader diende bij het KNIL, het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger. Als kind kwam hij met zijn moeder in een Japans interneringskamp. Willem wilde aanvankelijk marineofficier worden en kwam zo als adelborst op het Koninklijk Instituut van Marine in Den Helder terecht. Door

vrijwel permanente zeeziekte als hij met een schip buitengaats ging, moest die ambitie worden afgebroken en kwam hij bij de Cavalerie, waar hij met hart en ziel heeft gediend.

Willem diende tot 1991 bij de Koninklijke Landmacht. In 1974 was hij ritmeester en commandant van 43 Zelfstandig Verkenningsskadron, laatstelijk als majoor en kreeg op 26 april 2022 nog de Ridder in de Orde van Oranje Nassau opgespeld, onder meer voor zijn inzet "voor militaire geschiedschrijving en het handhaven van tradities van het Nederlandse leger in het algemeen en de cavalerie in het bijzonder."

Toen vorig jaar door koning Willem-Alexander aan het Korps Mariniers en regimenten van de Koninklijke Landmacht en aan de Koninklijke Luchtmacht vaandelopschriften zijn uitgereikt voor hun inzet in Afghanistan, is Willem Plink daar ondanks zijn broze gezondheid tot op het laatst toe nog actief bij betrokken geweest. Met name heeft hij zich toen beziggehouden met de juiste historische rangschikking van de wapenfeiten op de vaandeldoken.

Het meesterwerk van Willem Plink is ongetwijfeld zijn boek over vaandels en standaarden getiteld *'s Konings Vaandel, de vaandels en standaarden van de krijgsmacht van het Koninkrijk der Nederlanden* waaraan hij vele jaren heeft gewerkt. Het boek gaat in op de historie en de verhalen verbonden aan de vaandels en standaarden van de krijgsmacht. Op de Vlaggendag in 2016 heeft hij ondanks zijn hoge leeftijd in het Airborne Museum in Oosterbeek nog een toelichting op het boek gegeven dat helaas niet meer verkrijgbaar is.

Willem was een cavalerieofficier van het oude stempel, maar een bijzonder aimabel mens. Moge hij rusten in vrede. □

Thijs van Leeuwen,
oud-voorzitter NVVV

Kruisje uit wapen op een ‘Chileens’ vlagmodel

Tot voor kort was de Noord-Hollandse gemeente Heiloo, gelegen in Noord-Kennemerland en onder de rook van Alkmaar, één van de weinige gemeenten van de oude stempel die niet in het bezit was van een officiële vlag. Daar kwam 27 mei 2021 verandering in, want op die datum heeft de gemeenteraad van Heiloo dan eindelijk een vlag aangenomen.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

In het besluit dat tijdens de buitengewone raadsvergadering van Heiloo op 27 mei werd genomen, luidt het:

“De officiële vlag voor de gemeente Heiloo vast te stellen; een ontwerp bestaande uit een vertaling van het wapen van Heiloo, bestaande uit een vlag met twee banen geel en blauw en in een rode broektop, met het witte breedvoetige kruis uit het wapen, zoals weergegeven in onderstaande figuur.”

Op deze beschrijving valt grammaticaal en vlaggenkundig wel wat aan te merken. In zijn advies aan de gemeente houdt ontwerper Hoge Raad van Adel de beschrijving heel wat simpeler:

“Twee banen geel en blauw en in een rode broektop een wit breedvoetig kruis”.

Op zich is deze beschrijving correct. Voor de preciezen onder ons verdient het nog vermelding dat het kruis verkort is en een hoogte heeft van $\frac{3}{4}$ van de hoogte van de broektop.

Totstandkoming

De gemeenteraad van Heiloo wilde vertrekkend burgemeester T.J. (Hans) Romeyn een passend cadeau geven. Raadslid Tijmen Valkering van Heiloo Lokaal kwam met het

idee voor Heiloo een officiële gemeentevlag vast te stellen en het eerste exemplaar aan burgemeester Romeyn te schenken. Over het raadsvoorstel werd daarom in beslotenheid gesproken en besloten. En ook het voortraject moest vanzelfsprekend buiten de burgemeester om worden uitgevoerd.

De Hoge Raad van Adel werd om advies gevraagd. Die deed eerst onderzoek naar eerdere vlaggen. In het gemeentevlaggenregister van de Hoge Raad van Adel is een onofficiële vlag van Heiloo te vinden. Het is een wit dundoek met daarop het gehele wapen, inclusief kroon, schildhouders en grasgrond. In 1970 vroeg de Hoge Raad in een vlaggenenquête aan alle toenmalige Nederlandse gemeenten in hoeverre die een gemeentevlag voerden en om gegevens daarover. Kennelijk gaf Heiloo destijds deze witte vlag met wapen aan de Hoge Raad op. Of deze vlag daadwerkelijk is gevoerd, blijft ongewis. In het regionaal archief bevindt zich een variant van deze vlag met onder en boven een smalle rode baan.

Begrijpelijkerwijs hield de Hoge Raad de vlag-met-wapen verder buiten beschou-

wing. Een wapenvlag met hetzelfde beeld als het wapenschild, dus een wit kruis op rood, op een derde van de vlaglengte, bleek de Hoge Raad op verzoek van het toenmalige college in 1976 te hebben geadviseerd. Dit ontwerp is er ook niet van gekomen: op 5 oktober 1976 zou het college zelfs hebben vastgelegd dat er geen behoefte is om een vlag vast te stellen.

VDCN

De Hoge Raad vond het in zijn huidige advies geen goed plan om het ontwerp van 1976 weer uit de kast te halen: dat vertoont wellicht te veel gelijkenis met de vlag van Zwitserland. De Raad legde twee andere ontwerpen voor die meer kleurrijk waren en die waren gebaseerd op een eerder ontwerp uit 1987 van Derkwillem Visser van het *Vlaggen Documentatie Centrum Nederland* (VDCN) in Amsterdam. De twee ontwerpen hebben een gelijke indeling: een Chileens model van twee banen met een rode broektop met daarop het witte kruis. De bovenste baan is in beide ontwerpen geel, alleen de onderste baan verschilt: blauw of groen. De Hoge Raad gaf de voorkeur aan het ontwerp met de blauwe baan en dit advies is door de gemeenteraad overgenomen.

De raadsvergadering van 27 mei 2021 werd voorgezeten door een plaatsvervanger die alle raadsleden verzocht om zich te houden aan de afgesproken geheimhouding: het besluit werd pas openbaar gemaakt op 31 mei 2021 tijdens de buitengewone raadsvergadering ten behoeve

Het kruis op de vlag herinnert aan de heilige Willibrordus, die rond 720 in Heiloo zou zijn gekomen om een kerk te bouwen. Hij stond bekend om het slaan van heilige bronnen en ook in Heiloo bevindt zich achter de kerk een Willibrordusput.

Foto Wikipedia

Gemeentevlag van Heiloo, vastgesteld 27 mei en openbaar gemaakt 31 mei 2021.

Gemeentewapen van Heiloo, bevestigd door de Hoge Raad van Adel op 26 juni 1816.

WIKIPEDIA

van het afscheid van burgemeester Romeyn. Daar reikte raadslid Valkering hem het eerste exemplaar van de nieuwe gemeentevlag uit.

Betekenis

Het witte breedvoetige kruis op rood is vanouds het schildbeeld van het gemeentewapen. Over de betekenis van dit wapen is niets met zekerheid bekend. Het kruis zou duiden op de heilige Willibrordus, die hier rond 720 zou zijn gekomen om een kerk te bouwen. Hij stond bekend om het slaan van heilige bronnen en ook in Heiloo bevindt zich achter de witte kerk een Willibrordusput.

Heiloo zou zoveel betekenen als 'heilige hoogte'. Het dorp is gebouwd op een strandwal en de bovenhelft van de vlag kan zo worden gelezen: geel voor de strandwal, waarop Heiloo (de rode broektop met het witte kruis) is ontstaan. Geel, rood en blauw samen zijn de kleuren van Noord-Holland, die in het provinciewapen en de provincievlag zijn terug te vinden.

Gemeentewapen

Het gemeentewapen van Heiloo werd bevestigd bij Besluit van de Hoge Raad van Adel van 26 juni 1816. Op het wapendiploma werd het omschreven als: *'Zijnde een schild van keel, met een kruis paté alazé van zilver, gedekt met een kroon van goud, gehouden ter regterzijde door eenen vogelgrijp, ter linker door eenen leeuw, beide van hetzelfde, en staande op eenen grond van natuurlijke kleur.'* □

Utah houdt bijenkorf als symbool voor industrie en gemeenschapszin

De Amerikaanse staat Utah heeft op 9 maart 2024 zijn vorig jaar al vastgestelde vlag officieel in gebruik genomen. De blauwe vlag met zegel is vervangen door de *Beehive Flag* (Bijenkorfvlag). De Amerikaanse staat is daarmee een van de eersten die zijn 'onherkenbare blauwe-vlag-met-zegel' inwisselt voor een in het oog springend dundoek. De oude vlag zal nog wel als ceremoniële vlag bij officiële gelegenheden worden gebruikt.

Door MARCEL SJOERS

Er is een verandering gaande met de vlaggen van de Amerikaanse staten. In een aantal staten zijn initiatieven in gang gezet om de staatsvlag 'tegen het licht te houden', aan te passen of te veranderen. In Utah is de verandering nu officieel bekrachtigd.

Utah is een van de staten in de Midwest van de Verenigde Staten. Utah staat bekend als de *Beehive State* – Bijenkorfstaat – een verwijzing naar de nijverheid van de inwoners en hun onderlinge samenwerking. De hoofdstad

van Utah is Salt Lake City, waar in 2002 de 19de Olympische Winterspelen plaatsvonden. De stad is ook de hoofdplaats van de Mormoonse kerk, officieel De Kerk van Jezus Christus van de Heiligen der Laatste Dagen genoemd.

Utah is de 45ste staat die op 4 januari 1896 tot de Verenigde Staten toetrad. Voor die tijd stond het gebied bekend als *Utahterritorium* (Utah Territory) wat ook de staat Nevada en delen van de staten Wyoming en Colorado omvatte. In tegenstelling tot de buurstaten van Utah, werd pas laat de federale toetreding toegestaan ondanks meerdere aanvragen.

Toetreding stuitte in Washington op weerstand wegens het polygame huwelijk dat binnen de Mormoonse gemeenschap werd toegestaan of gedoogd. Toen de Mormoonse kerk polygamie verbood, kwam de weg vrij voor Utah als staat.

1. Al op 21 maart 2023 vastgesteld, vanaf 9 maart 2024 de officiële vlag van de staat Utah.

Dertien in dozijn

De vlag van Utah was er een van dertien in een dozijn. Een blauw veld met het zegel van de staat in het midden. Van de vijftig Amerikaanse staten hebben er, anno 2023, 21 een soortgelijke vlag. Het zijn er zelfs dertig wanneer ook variaties in kleur of plaats worden meegerekend. Amerikaanse vlaggenkundigen noemen deze ontwerpen SOB's – *Seal On a Bedsheet* (Zegel op een bedlaken).

De oorsprong van deze SOB-vlaggen ligt veelal bij de patriotistische beweging de *National Society Daughters of the American Revolution*, DAR of NSDAR. Plaatselijke afdelingen van deze vrouwenbeweging werden betrokken of namen het initiatief bij het ontwerp van de statenvlaggen rond de eeuwwisseling van de 20ste eeuw.

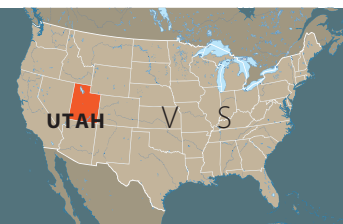
Zo ook bij de vlag van Utah. De eerste vlag van de staat werd in maart 1903 gemaakt om te worden gebruikt op de *Louisiana Purchase Exposition* in St. Louis, Missouri. Heber M. Wells, de gouverneur van Utah, vroeg het *Utah State Chapter van de Daughters of the American Revolution*

toezicht te houden op de totstandkoming van een vlag. Op 1 mei 1903 marcheerden de gouverneur en zijn delegatie, onder de nieuwe vlag, in de parade van deelnemende staten. De vlag was blauw, met het staatszegel en het jaar '1896' geborduurd in witte draad in het midden van de vlag. Aanvankelijk stond deze vlag bekend als de 'Vlag van de Gouverneur' totdat Besluit 17 van de Senaat van Utah op 9 maart 1911 werd aangenomen, waarmee het het officiële staatsvlag werd.

Het basisontwerp van de vlag maakt gebruik van het zegel van Utah dat op 3 april 1896 werd aangenomen. Het zegel werd ontworpen door kunstenaar Harry Edwards en heeft overeenkomsten met de zegel van het Utah Territory.

De vlag is in de loop van de tijd vijf keer aangepast, voor het laatst in 2011. Het basisontwerp bleef altijd gelijk en beschreven in wet 63G-1-501 van de staat Utah. (Zie kader)

Het woord 'Industrie' komt ook voor als motto in het staatszegel en symboliseert vooruitgang, evenals de bijenkorf. De Amerikaanse zeearend en de Amerikaanse

Uit stro gevlochten bijenkorf.

Foto Kitchen Garden Shop

In de nieuwe vlag zijn bergen verbeeld die lijken op bergen bij het Salt Lake. Foto Dr. Dwayne Meadows, NMFS/OPR. - NOAA Wikimedia Commons

vlaggen staan voor de bescherming die de Verenigde Staten Utah hebben beloofd, én de loyaliteit van Utah tegenover de VS. In 1847 leidde Brigham Young de eerste mormonen naar Utah en kreeg als jaartal een plek op de zegel. Het jaartal 1896 is het jaar dat Utah een officiële staat in de Verenigde Staten werd.

Tot zover de 'oude' vlag.

Ontwerpwedstrijd

De *Salt Lake Tribune* schreef in 2002, in samenwerking met de *North American Vexillological Association*, de zustervereniging van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde, een ontwerpwedstrijd uit voor een nieuwe vlag. Er werden meer dan duizend ontwerpen ingestuurd. Er werd een top 35 geselecteerd ter beoordeling. De staat Utah negeerde deze wedstrijd. De

2. De door de Organization for a New Utah Flag ontworpen vlag voor de staat, wapperde in het herdenkingsjaar 2021 – toen Utah 125 staat was – samen met de Seal On a Bedsheet-vlag boven het capitol in Salt Lake City.

tijd voor een andere vlag was nog niet rijp.

In 2018 ontpopte zakenman en gouverneurskandidaat Richard Martin zich als pleitbezorger voor een nieuwe vlag. Hij richtte de *Organization for a New Utah Flag* op. Martin vond dat de huidige vlag, die de afgelopen honderd jaar in wezen onveranderd is gebleven, te veel symbolen heeft, een over het algemeen slecht ontwerp en geen betekenis meer heeft voor de gemiddelde inwoner van Utah.

Martin kwam, met de hulp van zijn zoon Jonathan, met een nieuw ontwerp, in de hoop dat het op een dag de nieuwe staatsvlag zou worden. Tijdens een wetgevende zitting stelde de *Organization for a New Utah Flag* dit ontwerp van Martin, met enkele aanpassingen, voor als de 'commemorative state flag' (herdenkingsvlag) voor het 125-jarig jubileum van de staat. De vlag hing in 2021 onder de officiële staatsvlag op het Capitol in Salt Lake City (*Afbeelding 2*). De bijenkorf op de vlag is een klassiek uit riet gevlochten model, in gebruik toen rond 1900 symbolen werden gezocht voor Utah. Tegenwoordig worden bijenkasten gebruikt.

De speciale herdenkingsvlag werd eind

2021 goedgekeurd als onderdeel van de wet SB48. De vernieuwde wet creëerde ook een taskforce die de huidige vlag herzag en beoordeelde of de SOB moest worden aangepast.

3. Twintig vlagontwerpen die nader bekeken werden.

Gouverneur Spencer Cox (Republikein) en luitenant-gouverneur Deidre Henderson lanceerden in januari 2022 de 'More Than A Flag'-campagne en nodigden de inwoners van Utah uit om ideeën te delen over wat ze zouden willen zien op een nieuwe vlag. Meer dan zeventuizend inwoners deelden hun ideeën. De inzendingen omvatten zo'n 5700 ontwerpen. "Denk daar eens over na: duizenden en duizenden inwoners van Utah hebben zich bij dit gesprek aangesloten", zei senator en lid het Taskforce Daniel McCay in *Deseret News* trots.

In april 2022 hebben meerdere sub-comités uit de meer dan 5700 ontwerpen zeventig vlaggen geselecteerd met daarop bijenkorven, bergen en de kleuren van de canyons van Utah. De verschillende sub-comités waren een dwarsdoorsnede van inwoners van Utah.

Daarna werd een ander sub-comité met professionele ontwerpers gevraagd twintig vlagontwerpen te maken waarop de bovengenoemde zeventig vlaggen waren geïnspireerd. Deze twintig vlagontwerpen (*afbeelding 3*) werden op drie plekken in Utah geëxposeerd, waarna zo'n 44.000 inwoners deelnamen aan een enquête.

De taskforce bracht met de feedback uit de resultaten van de enquête het aantal vlagontwerpen terug tot vijf, schaaftde eraan en koos uiteindelijk het winnende ontwerp: de Beehive Flag.

In de nieuwe vlag staan de vormen van de drie banen voor de bergketens van Utah. Rood voor de rode rotsen van Zuid-Utah, maar is ook een teken van doorzettingsvermogen. Wit symboliseert de besneeuwde bergtoppen en de rust. Blauw staat voor traditie en de donkere luchten. De zeshoek met een gele rand in

het midden en over alle banen heen, symboliseert kracht en eenheid. De bijenkorf representeert de industrie en gemeenschapszin.

In het oorspronkelijke ontwerp was onder de bijenkorf een achtpuntige ster geplaatst, die voor de acht oorspronkelijke inheemse bevolkingsgroepen staan. De achtpuntige ster leek op een afstand te veel op een *, een asterisk. De ster is vervangen door een vijfpuntige ster die voor alle historische volkeren in Utah staat: Navajo, Shoshone, Goshute, Paiute en Ute.

De nieuwe staatsvlag werd bekrachtigd in het senaatsvoorstel SB31 en werd op 21 maart 2023 door gouverneur Cox ondertekend. De *Beehive Flag* zou op 9 maart 2024 van kracht worden. In de tussentijd brak er een fase-in-period aan om geleidelijk aan de nieuwe vlag te wennen. Beide vlaggen werden in deze fase bij het Capitool in Salt Lake City aan twee verschillende vlaggenmasten gehezen.

Op 9 maart van dit jaar werd de oude vlag, officieel de *historic state flag* en dan alleen tijdens ceremoniële gebeurtenissen, gehezen. De executive order van de

gouverneur schrijft voor dat de ceremoniële vlag altijd boven de nieuwe vlag wappert wanneer beide vlaggen gehezen worden.

Tegenbeweging

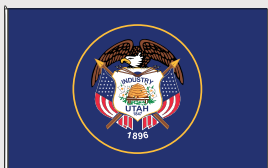
Er bestaat in Utah ook een tegenbeweging die de oude vlag wil behouden: *RestoreUtahsFlag.com*. Een petitie hiervoor werd door 81.992 mensen ondertekend. Dat waren er zo'n 50 duizend te weinig om een referendum af te dwingen. De initiatiefnemers zijn nu bezig met een rechtszaak om de wet die de vlagverandering mogelijk maakt tegen te houden. Argument tegen de nieuwe vlag is dat het hebben van twee vlaggen in de staat Utah verdeeldheid zaait en dat tijdens het proces naar de nieuwe vlag de publieke opinie werd genegeerd.

Uit een opiniepeiling van het Hinckley Institute of Politics bleek dat 48 procent van de respondenten de invoering van de nieuwe vlag steunt, 35 procent tegen was en zeventien procent het niet wist.

In 2001 rangschikte NAVA de best ontworpen vlaggen van elke Amerikaanse staat, district en overzeese gebiedsdelen, samen met alle Canadese provincies en territoria. Alle *Seals On a Bedsheet* eindigden in deze ranglijst in de onderste regionen. Utah eindigde toen op de 58ste plek. Georgia en Mississippi hebben hun vlag aangepast in respectievelijk 2003 en 2021. Utah is nu de derde staat. Minnesota is de volgende. En hierina? Maine? Illinois? Wordt vervolgd. □

Oude Utah-vlag wordt ceremoniële vlag

Utah nam op 9 maart 1911 de wat nu spottend *Seal on a Bedsheet* (SOB) wordt genoemd als vlag van de staat aan. In 2011 werd die voor het laatst een klein beetje aangepast.

Zij is sinds 9 maart 2024 de ceremoniële vlag van Utah. De officiële beschrijving:

De vlag van de staat Utah zal een vlag van blauw veld zijn, met de volgende items in natuurlijke kleuren in het midden van het blauwe veld:

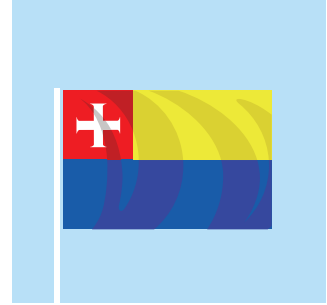
- in het midden een schild;
- boven het schild en daarop een Amerikaanse adelaar met gespreide vleugels;
- de bovenkant van het schild doorboord met zes pijlen die dwars zijn gerangschikt;
- op het schild onder de pijlen het woord 'Industry' en onder het woord 'Industry' in het midden van het schild, een bijenkorf;
- aan elke kant van de bijenkorf, groeiende vlindertulpen (Sega Lillies);
- onder de bijenkorf en bij de onderkant van het schild, het woord 'Utah';
- onder het woord 'Utah' en op de onderkant van het schild, het jaartal '1847';
- van achter het schild zullen er twee Amerikaanse vlaggen zijn gesitueerd aan twee vlaggenmasten dwars geplaatst met de vlag zo gedrapeerd dat ze voorbij elke kant van het schild verschijnen, de hoofden van de vlaggenmasten verschijnen voor de vleugels van de adelaar en de onderkant van elke mast verschijnt over de gedrapeerde vlag onder het schild;
- onder het schild en de vlaggen en op het blauwe veld, het jaartal '1896';
- en rond het hele ontwerp, een smalle cirkel in goud.

Bronnen

Website <https://flag.utah.gov> - geraadpleegd op 21-02-2024
Website <https://yello.substack.com/p/utah-redesigned-its-state-flag-whos> - geraadpleegd op 21-02-2024
Website <https://www.sltrib.com/arts/living/2022/11/10/see-new-design-that-may-replace/> - geraadpleegd op 21-02-2024
Website <https://www.route-fifty.com/management/2023/03/utah-set-adopt-new-state-flag/383678/> - geraadpleegd 21-02-2024
Website <https://e.utah.gov/~2021/bills/static/SB0048.html> - geraadpleegd op 21-02-2024
Website <https://www.deseret.com/utah/2021/7/13/22576239/photo-of-the-day-wave-hello-to-new-flag-commemorating-utahs-125th-anniversary> - geraadpleegd 21-02-2024
Website Wikipedia, zoektermen Utah, Utah territory, flag Utah, etc. - geraadpleegd op 21-02-2024
Website <https://www.restoreutahsflag.com> - geraadpleegd op 23-02-2024
Website <https://nava.clubexpress.com> - geraadpleegd op 24-02-2024

Hijzen of niet ?

In deze rubriek geven drie vlagdeskundigen hun mening over een onlangs vastgestelde nieuwe vlag of hoe die wordt gebruikt. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag moet voldoen. Deze keer de Noord-Hollandse gemeente **Heiloo**.

Goede aanwinst

Jo Spalburg marketing consultant

Goed initiatief van deze gemeente, want afgezien van het feit dat dus vrijwel alle gemeentes in Nederland al wel een officiële gemeentevlag hebben, is er met de steeds toenemende globalisering ook een groeiende behoefte aan het vasthouden aan eigen identiteit en authenticiteit.

Door het opnemen van dit traditionele kruis vanuit het gemeentewapen en de kleuren van Noord-Holland, zullen de bewoners van Heiloo zich makkelijker met de nieuwe gemeentevlag kunnen identificeren. Men zou in plaats van blauw ook voor groen hebben kunnen kiezen, aangezien deze kleur het volle gemeentewapen ondersteunt als "de grond van natuurlijke kleur", maar het is in ieder geval een goed ontwerp dat vrijwel alle vlaggenkundige wetten respecteert en daardoor dus als een 'goede vlag' kan worden aangeschreven.

Als men de traditionele gebruiken voor vlagontwerpen volgt met een beperkt aantal kleuren, dan is het niet verwonderlijk dat veel vlaggen enigszins op elkaar lijken. Maar om dit nieuw ontwerp aan te duiden als een "Chileens vlag model" is niet helemaal terecht, want er zijn natuurlijk andere vlaggen met een soortgelijke driedeling (bijvoorbeeld Liberia, Malakka, Vilvoorde). De moderne groene vlag van de Regio Achterhoek wordt toch ook niet gekenmerkt als een Schots- of Jamaicaans model?

Als conclusie zouden we wat mij betreft de gemeente Heiloo moeten feliciteren met dit initiatief en de ontwerper van de vlag een riem onder het hart steken voor het tot stand brengen van deze – toch wel originele – gemeentevlag; een goede aanwinst voor alle belanghebbenden in Heiloo, Noord-Holland, Nederland en het Koninkrijk. Hijzen.

Net niet

Theun Okkerse ontwerper

Met de vlag zoals die nu is vastgesteld, is weinig mis – het kan. Het ontwerp is helder, de kleuren komen overeen met rood en wit uit het gemeentewapen, en van de provincievlag; geel, blauw en rood.

Stiekem vind ik het jammer dat niet voor een rode vlag met het kruis is gekozen. De angst dat die met de vlag van Zwitserland verward zou worden, geeft geen blijk van realiteitszin. Die verwarring kan alleen ontstaan als een bergbeklimmer uit Heiloo de vlag meeneemt naar de top van de Dufourspitze op 4.634 meter hoogte en daar foto's van verspreid.

Stel, dat men het toch had aangedurfd een vlag te maken volgens het gemeentewapen, een rode vlag met een wit kruis erop, hoe groot was de kans dan geweest dat er een Zwitsers model uit was gekomen? Allereerst had het kruis op bredere voeten gezet kunnen worden, en

belangrijk het kruis was niet in het midden maar op 1/3 op de scheiding van broeking en vlucht

kunnen worden geplaatst. Deze vlag doet zeker niet aan de Zwitserse denken. Mocht die angst

er nog steeds zijn dan kunnen de twee resterende provinciekleuren eraan worden toegevoegd. Maar

dat zou zonde van de eenduidigheid zijn. Welke gemeente heeft zo'n oud stichtingsverhaal? Dat zullen er niet veel zijn!

Wat echt jammer is van het gekozen ontwerp is dat juist dit aspect op een tweede plaats terecht is gekomen; een geel-blauwe vlag met een inzet. Dat is een ongelukkige keuze.

Wat mij betreft niet hijzen.

Degelijk, maar geen feestje

Bram Bartelts basisschoolleerkracht

In mijn groep zijn vlaggen bij een deel van de kinderen een populair onderdeel van topografie. Deze groep is het grootst wanneer we kijken naar landen in Afrika, omdat de kleuren en ontwerpen zo speels en vrolijk zijn. Denk aan de vlag van de Seychellen, de Zuid-Afrikaanse vlag of Congo-Brazzaville.

Veel van deze vlaggen helpen om het verhaal van een land beter te begrijpen, doordat de kleuren representaties zijn van elementen in of uit het land. De vlaggen van landen uit ons eigen werelddeel hebben dat vaak minder. Aan de andere kant zijn er echt mooie vlaggen van Nederlandse gemeenten. Met een mooi ontwerp en elementen die helpen om het verhaal van de stad te vertellen en te begrijpen.

Het is mooi dat de vlag van Heiloo helpt om een verhaal over de plaats te vertellen. De vlag zelf spreekt, denk ik, niet zo tot de verbeelding, bij mij in ieder geval. Het helpt niet dat Zandvoort dezelfde vlag heeft, maar zonder ingezet kruis. Had er niet meer gemaakt kunnen worden van het ontwerp? In de provincie Noord-Holland zijn er sterke ontwerpen genoeg: Haarlem, Koggenland of Diemen bijvoorbeeld.

Het is mooi dat de gemeente werk heeft gemaakt van het vastleggen van een officiële vlag en het is een schitterend idee om iemand als dank voor zijn werk met een vlag te presenteren. Dat lijkt me een verhaal dat je altijd kunt vertellen: 'Wist je dat op feestdagen in Heiloo, iedereen aan mij moet denken?' De vlag die op zo'n feestdag uithangt is degelijk, maar geen reden tot (groot) feest.

Hijzen.

23 november 2023. PW-er Geert Wilders heeft een Nederlands tafelvlaggetje pontificaal in beeld gezet om de identiteit van zijn beweging te onderstrepen.

17 april 2023. Vlag om protest kracht bij te zetten. Oranje-wit-blauw krijgt weer een betekenislaag extra.

20 september 2023. Zwartewaterland. Provincie en gemeentevlaggen in Overijssel.

Vlaggen op tv en in de krant

Vaak als ik iets bijzonders in de krant of op tv zie, maak ik daar foto's van. Meestal gaat het om nogal heftige zaken waardoor ze nieuwswaardig worden gevonden, zoals de demonstraties tegen coronamaatregelen, huisvesting van asielzoekers of vanwege veronderstelde complotten. Soms ook niet, zoals de vlag (met handtekeningen op de middenbaan) aan de wand in de werkkamer van de koning of de vlaggen die een bijeenkomst aankleden.

Theun Okkerse

22 januari 2024. Vlag in de werkkamer van koning Willem-Alexander. (nos-journaal; verkenner Plasterk praat de koning bij.)

9 oktober 2023. Vlag om overwinning van Max Verstappen te vieren. Maar is het de Nederlandse vlag of die van Jemen?

21 november 2021. Coronaprotesten in Brussel. Belgische vlagmodel van 1830, om ongenoegen te uiten.

14 januari 2024. Vlaggen in Vlaanderen volgens protocol; de logovlag staat apart.

